

**”Päiväkodin huonoin lapsi”
Vanhempien kokemuksia päiväkotien valmiuksista
kohdata aistisäätelyn haasteita**

Helsingin yliopisto
Kasvatustieteiden maisteriohjelma
Varhaiskasvatuksen opintosuunta
Pro gradu -tutkielma 30op
Erityispedagogiikka
Huhtikuu 2021
Larissa Strodel-Paananen

Ohjaaja: Eira Suhonen

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Kasvatustieteellinen tiedekunta, Kasvatustieteiden maisteriohjelma		
Tekijä - Författare - Author Larissa Strodel-Paananen		
Työn nimi - Arbetets titel "Päiväkodin huonoin lapsi" Vanhempien kokemuksia päiväkotien valmiuksista kohdata aistisäätelyn haasteita		
Title "The worst child at daycare" How parents experience daycare centers` abilities to face children with sensory processing disorder		
Oppiaine - Läroämne - Subject Varhaiskasvatus		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Pro gradu -tutkielma / Eira Suhonen	Aika - Datum - Month and year Huhtikuu 2021	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 71 s + 5 liites.
Tiivistelmä - Referat - Abstract <p><i>Tavoitteet.</i> Tutkimuksen tavoitteena oli selvittää vanhempien näkemyksiä siitä, minkälaisia valmiuksia päiväkodeilla on tunnistaa ja tukea aistisäätelyn haasteita. Kun aistitiedon käsitteilyssä on haasteita, kyseessä on keskushermoston toimintahäiriö, jolloin aivot eivät pysty käsittelemään aisteilta saatuja viestejä. Kun aivot eivät analysoi, jäsennä ja yhdistä aistitietoa oikein, ei kehokaan toimi oikein. Silloin tavallisen arjen ja stressin sietäminen voi olla heikkoa ja oppiminen vaikeaa. Aistisäätelyn haasteita on tutkittu lähinnä toimintaterapian näkökulmasta. Kasvatustieteen tai erityispedagogiikan alalta tutkimusta ei juurikaan ole. Tämä tutkimus perustuu Jean Ayresin sensorisen integraation teoriaan ja useisiin nykytutkimuksiin. Aihetta lähestyttiin vanhempien näkökulmasta.</p> <p><i>Menetelmät.</i> Tutkimus toteutettiin kvalitatiivisin menetelmin. Aineisto kerättiin sähköisellä kyselylomakkeella, jonka vastaajiksi valikoituivat lumipallo-otannalla vanhemmat, joiden lapsilla on tavallista arkea vaikeuttavia aistisäätelyn haasteita. Vastaajia oli 47. Tutkimus analysoitiin sisällönanalyysin ja narratiivien analyysin avulla.</p> <p><i>Tulokset ja johtopäätökset.</i> Vanhempien kokemusten mukaan päiväkodeilla on heikot valmiudet kohdata aistisäätelyn haasteita. Vaikeuksien ymmärtäminen oli vanhempien näkemyksen mukaan vaihtelevaa. Vanhemmat olivat kokeneet päiväkodin puolelta leimaamista, syyllistämistä ja ongelman vähättelyä. Vanhemmat kokivat syyllistämistä huonosta kasvatuksesta ja rajojen puuttumisesta. Syyllistäminen kohdistui myös lapsiin ja lasten huonoon käyttäytymiseen. Tutkimustulosten mukaan aistisäätelyn vaikeudet ovat moninaisia ja liitännäishaasteet kuten käyttäytymiseen ja oppimiseen liittyvät ongelmat ovat merkittäviä. Kuormittavuutta pidettiin yhtenä suurimpana haasteena päiväkotiympäristössä. Rauhallisen tilan mahdollistaminen koettiin tärkeäksi. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan vanhempien näkökulmasta aistisäätelyn haasteita ei tiedonpuutteen takia osata tunnistaa ja siksi myös tukeminen päiväkotiympäristössä jää vajaaaksi. Terapiat koettiin suurena apuna ja koko perhettä tukevana palveluna. Lisäkoulutukselle on tämän tutkimuksen mukaan suuri tarve.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Sensorisen integraation häiriö, aistisäätelyn vaikeudet, varhaiskasvatus, leimaamisen kokemus		
Keywords Sensory integration disorder, Sensory processing disorder, Early childhood education		

Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited

Helsingin yliopiston kirjasto – Helda / E-thesis (opinnäytteet)

Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information

Tiedekunta - Fakultet - Faculty Educational Sciences		
Tekijä - Författare - Author Larissa Strodel-Paananen		
Työn nimi - Arbetets titel "Päiväkodin huonoin lapsi" Vanhempien kokemuksia päiväkotien valmiuksista kohdata aistisäätelyn haasteita		
Title "The worst child at daycare" How parents experience daycare centers` abilities to face children with sensory processing disorder		
Oppiaine - Läroämne - Subject Early childhood education		
Työn laji/ Ohjaaja - Arbetets art/Handledare - Level/Instructor Master's Thesis / Eira Suhonen	Aika - Datum - Month and year April 2021	Sivumäärä - Sidoantal - Number of pages 71 pp. + 5 appendices
<p>Tiivistelmä - Referat - Abstract</p> <p>The objective of this research was to find out how parents view daycare centers' capabilities to recognize and support children with sensory processing disorders. When there are challenges in sensory processing, they are caused by the central nervous system. In the disorder, the brain is not able to parse, analyze, or unify information received from the senses. When the brain isn't able to process information correctly, the human body won't function correctly. This makes learning more difficult, as well as tolerating normal daily life and stressful situations. The challenges of sensory processing disorders have mainly been researched from the perspective of occupational therapy. There is hardly any research from educational science or special education's point of view. This research is based on Jane Ayer's sensory integration theory and modern research that supports it. This topic was approached from the parents' perspective.</p> <p>This research was done by using qualitative methods. The data was gathered with a questionnaire and the subjects were chosen through snowball sampling. In total there were 47 subjects. The research was analyzed with the help of content analysis and narrative analysis.</p> <p>According to the findings of the research, daycare centers have low abilities to face children with sensory processing disorders. Understanding the challenges these children experience varied, according to the parents. The parents had experienced stigmatizing, blaming, and belittling of the issues from the daycare centers. In some cases, even the children had been blamed. According to the findings of the research, the symptoms of sensory processing disorders are diverse. Further, the problems of learning and behavior associated with the disorders are severe. One of the biggest difficulties in a daycare environment was that is extremely straining. Allowing the children to have a calm space was viewed as important. According to the research, a lack of information is the main reason why identifying sensory processing disorders is so difficult. Supporting children with these disorders in daycares is insufficient for the same reason. Therapy was seen as a tremendous help and a great asset for the whole family. There is a huge demand for further education and training.</p>		
Avainsanat - Nyckelord Sensorisen integraation häiriö, aistisäätelyn vaikeus, varhaiskasvatus, leimaamisen kokemus		
Keywords Sensory integration disorder, early childhood education, stigmatizing experiences		
Säilytyspaikka - Förvaringsställe - Where deposited Helsinki University Library – Helda / E-thesis (theses)		

UNIVERSITY OF HELSINKI

Muita tietoja - Övriga uppgifter - Additional information

Sisällys

1	JOHDANTO	1
2	AISTITIEDON KÄSITTELYN HAASTEET	5
2.1	Käsitteet	5
2.1.1	Aistitiedon käsittelyn vaikeus.....	5
2.1.2	Aistit ja niiden merkitys.....	6
2.1.3	Päiväkotiympäristö	7
2.2	Aistisäätelyn haasteiden tunnistaminen	7
2.2.1	Aistitiedon käsittely aivoissa.....	8
2.2.2	Aistitiedon käsittelyn kehittyminen.....	11
2.2.3	Aistisäätelyn vaikeuksien ilmeneminen	14
2.2.4	Aistisäätelyn vaikeuksiin liittyviä haasteita.....	15
2.2.5	Diagnosointi	19
2.3	Aistisäätelyn vaikeuksien tukeminen.....	20
2.3.1	Kuntoutus.....	20
2.3.2	Vanhempien antama tuki	22
2.3.3	Tuki päiväkodissa	23
2.3.4	Monialainen yhteistyö.....	26
3	TUTKIMUSTEHTÄVÄ JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	28
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	29
4.1	Kyselytutkimus.....	30
4.2	Sisällönanalyysi	32
4.3	Narratiivien analyysi.....	33
4.4	Aineiston analyysi	33
5	TUTKIMUSTULOKSET	37
5.1	Aistisäätelyn haasteiden tunnistaminen	37
5.1.1	Aistisäätelyn haasteiden ilmeneminen	37
5.2.2	Vanhempien kokemuksia aistisäätelyn haasteiden tunnistamisesta	41
5.3	Vanhempien leimaamisen kokemukset.....	44
5.3.1	Rajattomasta kasvatuksesta syyllistämistä.....	46
5.3.2	Rajattoman lapsen syyllistäminen	49
5.4	Aistisäätelyn haasteiden tukeminen	51
5.4.1	Vanhempien kokemuksia päiväkodin antamasta tuesta	51
5.5	Yhteenveto ja johtopäätökset.....	57

6 LUOTETTAVUUS.....	59
7 POHDINTAA	62
LÄHTEET	66
LIITTEET.....	1

KUVIOT

Kuvio 1 Sensorisen integraation kehitys	12
Kuvio 2 Aistisäätelyn haasteiden ilmeneminen	14
Kuvio 3 Vanhempien mainintoja aistitiedon käsittelyn vaikeuden ilmenemisestä	38
Kuvio 4 Vastaajien kokemukset aistisäätelyn haasteiden tunnistamisesta.	43
Kuvio 5 Teemoittelussa syntynyt merkitysverkosto	45
Kuvio 6 Vanhempien kokemuksia tuen toteutumisen edellytyksistä päiväkodeissa	54

1 Johdanto

Kun lapsen aistisäätely toimii, emme kiinnitä siihen mitään huomiota. Kun hienosäädöt hermostossa eivät toimi niin kuin pitäisi, johtaa se käytökseen, joka saa aikuiset hämilleen. Lapsi voi olla passiivinen, aggressiivinen tai sulkeutunut. Hän saattaa vältellä osallistumista ja hän voi käyttäytyä huonosti. Hänen aivonsa käsittelevät aistitietoa heikosti ja pelkästään kova meteli voi saada hänet vetäytymään. Elämän pienetkin askareet voivat olla isoja haasteita.

Minulla on äitinä noin parinkymmenen vuoden kokemus lapsen aistisäätelyn haasteista ja pyörittelin aihetta mielessäni pitkään ennen kuin uskaltauduin tarttumaan hyvin läheiseen ja henkilökohtaiseen aiheeseen. Minulle on hyvin tuttua se, miten pienistä asioista kuten vaatteiden saumoista voi tulla iso haaste ja osallistumisen este. Olen oppinut kanssasäätelyn taidon ja sen, miten kuormittava ihan tavallinen päivä voi olla lapselle.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajana halusin lähestyä aihetta kasvatustieteen näkökulmasta, mutta myös vanhempien ajatukset kiinnostivat. Konsultoin muutamaa aistiherkkien lasten vanhempien keskusteluryhmää ja sensorisen integraation terapian yhdistystä, ja päädyin lopulta tutkimaan päiväkodin valmiuksia kohdata aistisäätelyn haasteita. Lähestyn aihetta vanhempien näkökulmasta ja kysyn, miten päiväkodin henkilökunta on kohdannut juuri sinun lapsesi? Onko päiväkodilla ollut valmiuksia kohdata aistisäätelyn haasteita? Minkälaista tukea lapsi on saanut?

Tutkimukseni on laadullinen tutkimus ja lähestyn aihetta fenomenologisesta näkökulmasta, jossa tutkitaan kokemuksellisuutta tai elämyksellisyyttä. Tarkastelen vanhempien kokemuksia ja ymmärryksen muodostumista heidän kokemuksiansa kautta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmassa nostetaan esille myös vanhempien näkökulma ja vanhemmat ovat tunnetusti omien lastensa parhaita asiantuntijoita. Päiväkodin ja vanhempien välinen yhteistyö mainitaan myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018). Siksi aihetta on mielestäni mielenkiintoista lähestyä vanhempien kokemusten kautta. Päiväkotien valmiudet

kohdata aistisäätelyn haasteita ovat tässä tutkimuksessa vanhempien henkilökohtaisia kokemuksia, ei yleistyksiä tai olettamuksia.

Tutkimukseni perustuu Jean Ayresin sensorisen integraation häiriön teoriaan. Sensorisella integraatiolla tarkoitetaan aistitiedon käsittelyä, lajittelua ja jäsentelyä käyttöä varten. Ayres oli kiinnostunut löytämään aivotoiminnasta syitä lapsen käyttäytymisen ja oppimisen vaikeuksiin. Ayresin tutkimukset alkoivat jo 1950-luvulla ja vuosikymmenten aikana hän loi sensorisen integraation teorian, arvioinnin ja terapiamenetelmän. Ayres oli koulutukseltaan psykologian tohtori ja toimintaterapeutti, ja hän lähestyy aistisäätelyn haasteita lähinnä toimintaterapian näkökulmasta. Aistitiedon käsittelyn vaikeuden yhteyttä aivotoimintaan on tutkittu nykyaikaisilla aivokuvauksen menetelmillä ja todettu osin Ayresin kanssa samanlaisia tuloksia. Tosin myös eroavaisuuksia löytyy ja muun muassa toimintaterapian vaikuttavuudesta tutkijat eivät ole päässeet yhteisymmärrykseen. Ayresin teoria on tunnetuin aistisäätelyn teorioista ja siksi valitsen sen tutkimukseni viitekehyykseksi. Viittaan tutkimuksessani myös uusimpiin aistisäätelyn haasteisiin liittyviin tutkimuksiin.

Aistisäätelyn haasteita päiväkotiympäristössä on tutkittu hyvin vähän. Suomalaisesta tutkimuksesta useimmat liittyvät toimintaterapiaan. Sen sijaan erityispedagogiikan tai kasvatustieteen tutkimuksissa aihe tuntuu olevan lähes tutkimaton. Siksi koen tärkeäksi tarttua juuri tähän. Tämän tutkimuksen yhtenä tavoitteena voidaan pitää aiheen esille nostamista. On olemassa lapsia, jotka reagoivat aistiärsykkeisiin herkemmin kuin muut ja heidät on huomioitava päiväkodin arjessa. On kyseessä sitten vaikeus, häiriö, sairaus tai ominaisuus, lapsella on oikeus tulla kohdatuksi yksilönä. Lapsella on myös oikeus tukeen.

Tutkimukseni on kyselytutkimus ja julkaistunani kyselyn parissa Facebook-ryhmässä, aiheutti aihe saman tien keskustelua siitä, milloin on kyse häiriöstä ja milloin ominaisuudesta. Eroa pidettiin hyvin häilyvänä ja eräs keskustelija totesi, että eroavaisuus on vain siinä, että toiset haluavat pitää piirteitä luonteenpiirteinä ja toiset ajattelevat sen olevan häiriö, jota voi kuntouttaa. Tässä tutkimuksessani kelpuutin vastaajiksi kaikki ne vanhemmat, jotka kokivat aistisäätelyn vaikeuksien määrittelevän lapsensa elämää.

Tamminen (2016, 194) on kirjoittanut, että yhteensopivuuden ja toimivien hoiva-tilanteiden luominen vie aikaa ja monet vuorovaikutus -ja hoivaongelmat ovat yleisiä, mutta niistä selvittää usein ystävien ja tuttavien kanssa käydyillä keskusteluilla. Kun tämä ei riitä, lapsen tilanne on tutkittava ja hoidon tarve arvioitava. Sensorisen integraation terapian yhdistyksen sivuilla kirjoitetaan niin ikään, että kyse on häiriöstä, kun se vaikuttaa jokapäiväisistä asioista selviämiseen.

On mielestäni syytä korostaa, että aistisäätelyn haasteet ovat aina yhteydessä siihen yhteisöön tai ympäristöön, jossa lapsi elää. Kysymys siitä, mikä on haaste, on yksilön ja toisaalta myös yhteisön määrittelemä asia. Ayresin teorian mukaan aistisäätelyn vaikeus ei ole sairaus. Kuitenkin vaikeuteen liittyvä kuntoutusta korostava ajatus viittaa lääketieteelliseen näkökulmaan. Kranowitz (2004) kirjoittaa hoitodiagnoosista, jota tarvitaan terapiaa varten. Tässä näkyy mielestäni epävarmuus siitä, mistä oikeastaan on kyse. Onko aistitiedon käsittelyn vaikeudessa loppujen lopuksi kyse diagnosoitavasta sairaudesta, jota voi kuntouttaa vai ominaisuudesta, jonka kanssa pitää oppia elämään?

Erityisherkkyyttä on kritisoitu julkisuudessa (Tommola 2015 ja 2016) siitä, että erityisherkkyydestä tulee yleisessä keskustelussa uusi diagnoosi, jolloin normaaliin piirteiden kirjoon kuuluva ominaisuus aletaan nähdä ongelmana. Vaikka erityisherkkyyys liittyy niin ikään aistitiedon käsittelyyn, on hyvä muistaa, että tässä tutkimuksessani käsittelen Ayresin määrittelemää sensorisen integraation häiriötä enkä Aronin (2015) kehittämää käsitettä erityisherkkyydestä.

Yksi syy sille, miksi aistisäätelyn vaikeutta on niin vaikea tunnistaa, johtunee siitä, ettei sitä juurikaan mainita opettajakoulutuksessa. Haasteet saattavat myös vaikuttaa hyvin samanlaisilta kuin esimerkiksi tarkkaavaisuushäiriössä. Lisäksi voidaan pohtia, onko sillä merkitystä, jos lapsi ei pidä tietyistä vaatteista, välttelee tiettyjä ruokia tai ei opi pyöriälemään. Joskus myös luullaan, että kyse on lapsen tahdosta tehdä asioita. Aistisäätelystä heijastuu mielestäni hyvin ihmisen psyko-fyysissosiaalinen kokonaisuus. Aistisäätely vaikuttaa ihmisen fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintaan. Kun säätely ei toimi oikein, keho ja mieli eivät toimi tarkoituksenmukaisesti. Silloin vaikeuksia voi olla esimerkiksi oppimisessa,

itsesäätelyssä tai sosiaalisissa suhteissa. Tämä on tärkeä muistaa päiväkotiympäristössä, kun ihmetellään lapsen käyttäytymistä, kuormittumista tai oppimisen hitautta. Tämän tutkimukseni yhtenä tavoitteena onkin herätellä ajatusta siitä, että haasteiden taustalta voi löytyä aistisäätelyn pulmia.

Tätä tutkimusta tehdessäni minulla oli suuri etuoikeus kysyä neuvoa omalta jo aikuiselta lapseltani, jonka elämää aistisäätely on enemmän ja vähemmän määritellyt. Hänen toiveestaan käytän tässä tutkimuksessani varsin negatiivisen häiriö-sanan sijaan haaste -tai vaikeus-sanaa. Sanavalinta myötäilee Ayresin tutkimustyötä jatkaneen Lucy Millerin käyttämää termiä ja myös ohjanee tutkimustani pois lääketieteen piiristä. Ayres itse käytti ilmaisua sensorinen integraatio, mutta eri tutkijat ovat voineet käyttää eri ilmaisuja tarkoittaessaan kuitenkin samaa. Tässä tutkimuksessani aistisäätelyn haasteet tai vaikeudet tarkoittavat sensorisen integraation häiriötä.

Vanhempana olen saanut kunnian elää mukana aistisäätelyn tahdittamassa arjessa sekä oppia, joskus kantapäänkin kautta, tunnistamaan, tukemaan ja ymmärtämään aistisäätelyn haasteita. Olen oppinut näkemään aistisäätelyn haasteet osana elämää, ei välttämättä pelkästään rajoittavana vaan myös rikastuttavana tekijänä. Oman lapseni ja kaikkien muidenkin aistisäätelyn haasteiden kanssa elävien lasten takia toivon, että tämän tutkimuksen tuottama tieto kulkeutuu eteenpäin päiväkodeille. Silloin tämä tutkimus on ollut merkityksellinen.

2 Aistitiedon käsittelyn haasteet

Tämä luku tutkimukseni teoreettisesta taustasta pitää sisällään kolme alalukua. Ensimmäisessä alaluvussa määrittelen ensin tutkimuksen keskeisimmät käsitteet: aistitiedon käsittelyn vaikeudet sekä aistit ja niiden merkityksen. Lisäksi määrittelen, mitä tarkoitan päiväkotiympäristöllä. Toinen ja kolmas alaluku käsittelevät aistisäätelyn vaikeuksien tunnistamista ja tukemista. Kun ymmärtää, mistä aistisäätelyssä on kyse, voi myös ymmärtää ja tukea lasta.

2.1 Käsitteet

2.1.1 Aistitiedon käsittelyn vaikeus

Kun aistitiedon käsittelyssä on haasteita, puhutaan sensorisen integraation häiriöstä. Se voi olla myös sensorisen integraation haaste tai ongelma, lyhennettynä SI-häiriö. Voidaan myös puhua aistitiedon käsittelyn vaikeudesta tai haasteesta. Kyseessä on keskushermoston toimintahäiriö, jolloin aivot eivät pysty jäsentämään, analysoimaan ja yhdistämään aisteilta saatuja viestejä. Aistitietoon reagoiminen ei ole mielekästä ja johdonmukaista. (Kranowitz 2004, 27.)

Sana häiriö viittaa siihen, että jokin toimii huonosti ja sensorinen siihen, että tehotomuus koskee erityisesti aistijärjestelmää. Kun aivot eivät käsittele aistitietoa oikein, ei kehokaan toimi tehokkaasti. (Ayres 2008, 87.) Aistitiedon käsittelyn vaikeus voi näkyä päiväkotiympäristössä oppimisen haasteina, stressinä, kuormittumisena tai tavallisista arkisista asioista selviytymisessä.

Sensorisen integraation häiriö ei ole lääketieteellisesti katsoen sairaus eikä se muutu pahemmaksi, vaikka se onkin neurologinen häiriö ja sen vaikutus elämään voi olla rajoittava (Ayres 2008, 88; Kranowitz 2004, 173). Sensorisen integraation terapian yhdistyksen sivuilla (sity.fi 8.3.2020) on määritetty, että ”häiriöstä puhutaan silloin, kun lapsen ongelmat ovat sellaisia, että ne estävät lasta suoriutumasta niistä jokapäiväisistä asioista, joista hän haluaisi suoriutua, hänen pitäisi suoriutua tai hänen oletetaan ikänsä perusteella suoriutuvan.”

Tässä tutkimuksessa tarkoitan aistisäätelyn vaikeudella sensorisen integraation häiriötä, jolloin aistisäätelyn vaikeus haastaa jokapäiväistä asioista suoriutumisen. On tärkeää huomioida, ettei tässä tutkimuksessa puhuta Aronin (2015) kirjoittamasta erityisherkkyydestä vaan aistisäätelyn vaikeudesta.

2.1.2 Aistit ja niiden merkitys

Aistit välittävät tietoa omasta kehosta ja ympäristöstä. Näkö eli visuaalinen aisti, kuulo eli auditiivinen aisti, maku eli gustatorinen aisti, haju eli olfaktorinen aisti ja tunto eli taktillinen aisti ovat aisteja, jotka kertovat kehon ulkopuolelta tulevista asioista. Nämä aistit mahdollistavat tietoisien ympäristön tarkkailun. Asento ja liike eli proprioseptiivinen aisti sekä painovoima, pään liike ja tasapaino eli vestibulaarinen aisti ovat aistimuksia, jotka kertovat kehon asennoista ja liikkeestä. Näitä aisteja pidetään usein itsestään selvinä, sillä ne välittävät tietoa tiedostamattamme. (Ayres 2008, 78–82.) Lisäksi Ayres (2008, 81) mainitsee viskeraalisen aistin, joka kertoo kehon sisäisistä tapahtumista, esimerkiksi siitä, milloin keho tarvitsee ruokaa tai juomaa.

Aistien merkitys on valtava. Näköaistin avulla ihminen näkee ympäristön merkityksellisenä. Ilman kuuloaistia olisi vaikea ymmärtää kuulemaansa ja makuaistin avulla ihminen osaa välttää syömästä vaarallisina pidettyjä aineita. Myös hajuaisti vaikuttaa ruokavalintoihin. Tuntoaisti on laajin aistijärjestelmä ja se vaikuttaa niin fyysiseen kuin psyykkiseenkin toimintaan. Asento- ja liikeaistit auttavat liikumisessa ja painovoima on tärkeä toimintakyvylle. Viskeraalinen aistijärjestelmä on hengissä pysymisen ja terveyden kannalta ehdoton. (Ayres 2008, 78–82.) Kaikkia näitä aistimuksia tarvitaan oppimisessa.

Sajaniemi, Suhonen, Nislin & Mäkelä (2015, 22) jakavat aistimusjärjestelmät ulkoihin, sisäisiin ja sosiaalisiin osiin. Aistit eli näkö, kuulo, tunto, haju ja maku yhdistävät ihmisen ulkopuoliseen maailmaan. Kehoaistit välittävät tietoa ihmisen sisäisestä tilasta kuten tuntemuksia lihaksista, nivelistä tai esimerkiksi suoliston aktiivisuudesta. Ayres (2008) mainitsi niin ikään ulkoiset ja sisäiset aistimusjärjestelmät, mutta sosiaalista aistimusjärjestelmää ei mainita Ayresin teoriassa.

lainkaan. Sosiaalisen aistimusjärjestelmän avulla havaitaan toisten sisäistä maailmaa. Järjestelmä mahdollistaa myötäelämisen ja empatian. Sosiaaliset aistit liittyvät aistijärjestelmään, jonka avulla ihminen arvioi joka hetki turvan ja vaaran merkkejä. Erityisherkkyyteen liitetään usein erityinen empatian taito (Aron 2015), kun taas aistisäätelyn vaikeuteen voi liittyä pulmia sosiaalisissa aistimuksissa, esimerkiksi lapsi voi tulkita tilanteita väärin.

2.1.3 Päiväkotiympäristö

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa eli vasussa (2018, 32) määritellään oppimisympäristö seuraavasti: ”Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.”

Tässä tutkimuksessa päiväkotiympäristö tarkoittaa päiväkodin ympäristöä. Se sisältää päiväkodin ja ulkoilualueet fyysisenä tilana, mutta myös niitä toimintatapoja, joita päiväkotipitää sisällään. Ympäristön merkitys korostuu, kun tunnustetaan ja tuetaan aistisäätelyn vaikeuksia, ja siksi nostan ympäristön erikseen esille käsitteenä.

Tämä tutkimus on rajattu käsittelemään päiväkoteja ja tutkimuksesta on tietoisesti jätetty pois muut varhaiskasvatuksen toimintamuodot kuten avoin varhaiskasvatus ja perhepäivähoito. Siksi on perusteltua käyttää tässä tutkimuksessani sanaa päiväkotiympäristö varhaiskasvatusympäristön sijaan.

2.2 Aistisäätelyn haasteiden tunnistaminen

Aistisäätelyn vaikeuksista ei aina osata sanoa, onko kyse ongelmasta vai ei. Aistisäätelyn vaikeus ei ole diagnosoitava sairaus, mutta se vaikuttaa muun muassa oppimiseen ja käyttäytymiseen. Aistisäätelyn vaikeuden tunnistaminen onkin oppimisen näkökulmasta merkittävää.

2.2.1 Aistitiedon käsittely aivoissa

Ayres (2008, 60) oli kiinnostunut löytämään teorialleen perustan kliinisestä neurotieteestä. Hän kirjoitti paljon keskushermostosta ja sen toiminnasta. Siksi käyn myös tässä yhteydessä läpi aivojen toimintaa ja etsin Ayresin teorialle yhtäläisyyksiä ja eroja nykyaivotutkimuksesta. Aivotutkimukset auttavat myös ymmärtämään aistisäätelyn yhteyttä oppimiseen ja käyttäytymiseen.

Ayres (2008) korosti sitä, ettei aistisäätelyn vaikeus ole sairaus, mutta etsi silti syytä lääketieteestä. Ayres oli sitä mieltä, että aistisäätelyn vaikeus johtuu aivojen kypsymättömyydestä käsitellä aistitietoa oikein ja että kyseessä on hermoston toiminnan häiriö. Sainio, Pajulahti & Sajaniemi (2020, 48) tiivistävät aistimisen perustuvan keskushermoston ja ääreishermoston yhteistoimintaan.

Suomalainen kasvatustieteen professori Huotilainen (2019) on Ayresin (2008) tapaan kiinnostunut siitä, mitä aivoissa tapahtuu, kun ihminen oppii. Oppiminen ja käyttäytyminen ovat aistisäätelyn kehityksen näkyvä osapuoli. Taustalla vaikuttaa hermoston toiminta, jonka pääasiallinen tehtävä on aistitiedon yhdistäminen eli sensorinen integraatio. (Ayres 2008, 60.) Aivotutkimus on edennyt viime aikoina hurjasti ja siten sitä voidaan soveltaa myös kasvatustieteen alalla.

Ayres (2008, 60-61), Kranowitz (2004, 56) ja Sainio ym. (2020, 57) kirjoittavat aistimusten monimuotoisesta käsittelystä, jonka käsittelyn tuloksena aivoissa syntyy viesti, jonka neuronit kuljettavat kehon eri osiin. Tämä sensorinen integraatio käsittelee, järjestee, lajittelee ja lopulta kokoaa aistitiedon yhteen aivojen laajuiseksi toiminnoksi. Sainio ym. (2020, 57) mukaan kaikki alkaa hermosoluista eli neuroneista. Neuronit kuljettavat sähköimpulsseja aivoihin ja niiden tehtävänä on kertoa aivoille kehon tilasta (Ayres 2008, 60). Kehon reseptorit eli vastaanottavat elimet, kuten silmät ja nenä, muuttavat energian sähköimpulsseiksi, jotka jatkavat hermokudosten kautta aivoihin. Sainio ym. (2020, 57) mainitsevat ulkoisesta maailmasta välittyvän tiedon lisäksi kehoaistit ja sosiaaliset aistit, joiden kautta sisäisen ympäristön viestit välittyvät eteenpäin. Kyseistä aivoja kohti

kulkevaa viestiä eli sähköenergiavirtaa kutsutaan aistitiedoksi. Selkäydin, aivorunko, aivopuoliskot ja pikkuaivot vastaanottavat aistitietoa reseptoreilta tuottaakseen tarkoituksenmukaista asentoja, liikkeitä, tunteita, muistoja, ajatuksia ja oppimista (Ayres 2008, 61).

Ayres (2008) pyrki selittämään aistisäätelyä hermoston toiminnalla, vaikka nykyaikaisista aivokuvantamismenetelmistä ei ollut vielä tietoakaan. Owen ym. (2013) ovat tutkimuksessaan tehneet löytöjä aistisäätelyn vaikeuden biologisesta perustasta. Tutkimus oli tiettävästi ensimmäinen, joka on osoittanut sensorisen integraation häiriön omaksi häiriökseen eikä esimerkiksi autismin liitännäishaasteeksi. Owen ym. (2013) havaitsivat kuvantamistutkimuksissa muutoksia aivojen valkeassa aineessa, kun lapsella on aistisäätelyn vaikeutta. Tutkimuksen otos oli varsin pieni, mutta se kuitenkin antaa viitteitä siitä, että aistisäätelyn vaikeus olisi oma erillinen häiriönsä, jolla on biologinen perusta. Tämä tieto mahdollistaneekin kuntoutuksen kohdistamisen oikein.

Myös Kilroy, Aziz-Zadeh & Cermak (2019) tarkastelivat autismitutkimuksen potilaisiin liittyviä tutkimuksia, joissa käytettiin moderneja kuvantamismenetelmiä aistien prosessoinnin ja integroinnin tutkimiseksi. Tutkimusten mukaan muun muassa tunteisiin liittyvät aivojen alueet ovat rakenteellisesti ja toiminnallisesti erilaiset autismitutkimuksen henkilöillä kuin vertailuryhmällä. Lisäksi tutkimustulokset viittaavat siihen, että kyseiset alueet ovat tärkeitä aistitietojen rekisteröinnissä ja ne häiriintyvät tavalla, joka heikentävät aistitiedon käsittelyä. Aistitiedon käsittelyn vaikeus tunteisiin liittyvällä alueella todennettiin myös magneettikuvauksessa, kun kuvaus tehtiin haitallisten aistiärsykkeiden aikana. Ayres (2008, 123) totesi niin ikään, että aistisäätelyllä on vaikutus tunne-elämän kehitykseen. Tutkimusta tarvitaan kuitenkin edelleen, etenkin eri interventioden vaikutuksesta aistirekisteröintiin.

Kun aivot käsittelevät tietoa tehokkaasti, reagointi on tarkoituksenmukaista ja automaattista. Tehokas käsittely on mahdollista, koska aivot säätelevät aistien välittämiä viestejä. Sääteilyjärjestelmä jarruttaa aistimuksia, ohittaa epäolennaiset ja reagoi tarpeellisiin aistimuksiin. Jotkin viestit muuttuvat merkityksettömiksi ja aivot sulkevat ne pois automaattisesti. (Ayres 2008, 72; Kranowitz 2004, 58–59.)

Huotilainen (2019, 17-21) kirjoittaa aivojen automatisoitumisperiaatteen käsitteestä. Automatisoitumisperiaate voi selittää aistitiedon käsittelyn haasteiden kuormittavuutta. Automatisoitumisella tarkoitetaan opitun toiminnan siirtymistä aivokuoren tietoisesta hallinnasta ohjattavaksi ainakin osittain tietoisuuden ulkopuolelle, jolloin tietoisuuden kapasiteettia riittää paremmin muuhun toimintaan. Arjen toiminnoissa tapahtuu paljon asioita automaattiohjauksella niitä sen enempää miettimättä. Tavat ja tottumukset luovat ikään kuin rungon, johon toiminta automaattisesti tukeutuu. Voidaan ajatella, että jatkuva aistivalppaus vie kapasiteettia muulta toiminnalta. Kyseinen periaate puoltaa selkeää struktuuria, mutta myös selittää ympäristön vaikutusta aistisäätelyyn.

Kun vaimentavien ja avustavien viestien yhdistelmä on tasapainossa, ne saavat aikaan säätelyä ja tieto kulkee tehokkaasti edestakaisin keskushermoston osasta toiseen. Ilman säätelyä aistiviestit riehuisivat hermostossa ympäriinsä, jolloin ihminen ylikuormittuu eikä kykene enää toimimaan tarkoituksen mukaisella tavalla. (Ayres 2008, 72; Kranowitz 2004, 58–59.) Kun aistitiedon käsittely on puutteellista, vastaanottoprosessi häiriytyy, eivätkä aivot käsittele aistimuksia tehokkaasti. Kun aivot ottavat vastaan liikaa tai liian vähän aistitietoa, on mielekäs reagoiminen vaikeaa. Liian suuren tietomäärän vastaanottaminen on yliherkkyyttä ja liian pienen määrän vastaanottaminen on aliherkkyyttä. Yliherkästi aistimuksiin reagoiva lapsi kiinnittää huomion kaikkiin aistimuksiin, niin hyödyllisiin kuin hyödyttömiinkin. Tällöin keskittymiskyky voi olla huono ja lapsi saattaa olla tilanteissa puolustuskannalla, esimerkiksi lapsi voi tulkita ystävällisen kosketuksen väärin vaarallisena lyöntinä. (Kranowitz 2004, 69–71.)

Edellä mainittu väärin reagointi saattaa näyttäytyä ympäristölle huonona käyttäytymisenä, jota pyritään selittämään poikkeavuutena tai erilaisuutena (Silvennoinen & Pihlaja 2012). Rinnettä (2012) mukaillen huono käytös on aina nähtävä suhteessa ympäristöön. Mikään ominaisuus ei yksinään tuota huonoa käyttäytymistä vaan se syntyy suhteessa ympäristön vaatimuksiin. Nykymaailmassa ihminen elää jatkuvan aistitulvan keskellä, mikä kuormittaa yliherkästi aistimuksiin reagoivan lapsen aistisäätelyä. Kielsing (2017, 171) toteaaakin, että ympäristön ärsykkeillä on suuri vaikutus muun muassa lapsen keskittymiseen.

Huotilainen (2019), Sajaniemi ym. (2015), Kilroy ym. (2015) ja Owen ym. (2013) tukevat omilla tutkimustuloksillaan Ayresin (2008) epäilyjä aivojen toiminnan yhteydestä aistisäätelyyn. Shellyn (2008) mukaan viimeaikaiset tiedot keskushermoston neurokemian, neurofysiologian ja käyttäytymisen välisistä yhteyksistä tukevat Ayresin tekemää työtä ja ymmärrystä siitä, miten aivot toimivat ja mikä saattaa aiheuttaa häiriötä. On kuitenkin hyvä muistaa, kuten Huotilainen (2019, 14) toteaa, että uusia malleja aivojen toiminnasta kehitetään koko ajan ja moni aiemmin kehitetty malli on uusissa tutkimuksissa osoitettu virheelliseksi tai riittämättömäksi.

Aistisäätelyllä on tärkeä rooli esimerkiksi oppimisessa, tunteiden säätelyssä, sosiaalisissa taidoissa ja osallisuudessa. Nykytutkimusten valossa korostaisin erityisesti aistisäätelyn ja oppimisen yhteyttä. Oppiminen tapahtuu muistin, tarkkaavaisuuden ja motivaation yhteistyönä, ja jos aistisäätely toimii huonosti, vaikuttaa se näihin kaikkiin. Ympäristön merkitys ei erityisesti nouse esille aiemmin mainituissa tutkimuksissa, mutta sen merkitystä ei voi mielestäni väheksyä. Kuormittavuustila, tai kuten Huotilainen (2019, 37) mainitsee ”taistele tai pakene” -tila, soveltuu erittäin huonosti uusien asioiden oppimiseen. Liialliset aistiärsykkeet ympäristössä voivat johtaa stressitilaan. Lane ym. (2019) toteavat, että aihetta on edelleen hyvä tutkia, jotta voidaan kehittää tehokkaita ja yksilöllisesti räätälöityjä interventioita lapsille sekä edistää esimerkiksi koulujen aistiesteettömyyttä.

2.2.2 Aistitiedon käsittelyn kehittyminen

Kranowitz (2004, 61–66) kuvaa sensorisen integraation kehitystä rakennuspalikoiksi. Uusi kerros rakentuu aina aiemman päälle tarviten alempien kerrosten tukea, aivan kuten legotornin rakennettaessa. Yksinkertaistettuna lapsi oppii juoksemaan, kun hän on ensin oppinut kävelemään ja kävelemään, kun hän ensin oppinut seisomaan ja niin edelleen. Rakennuspalikat ovat tuntoaistimusten säätelyä, painovoiman tai asennon muutoksiin mukautumista, tietoisuutta kehon eriosista ja lihasten hallittua liikuttamista, kehon oikean ja vasemman puolen yhteistyötä ja vuorovaikutusta ympäristön kanssa. Esikouluikään mennessä kyseiset rakennuspalikat pitäisivät olla paikoillaan, mikä mahdollistaa monimutkaisempien taitojen oppimisen.

Kuviossa 1 on esitelty sensorisen integraation kehitys Ayresin (2008, 101) teoriaa mukaillen. Kuvion vasemmassa laidassa ensimmäisellä tasolla on mainittu aistit. Myöhempien tasojen edellytyksenä on, että lapsi saa aistiärsyksiä. Toisella tasolla aistimukset yhdistyvät eri käyttötarkoituksia kuten imemistä, syömistä ja vanhemman ja lapsen välistä suhdetta varten. Tärkeimpänä ovat silloin iho eli taktillinen aisti, painovoima ja liike eli vestibulaarinen aisti sekä lihakset ja nivelet eli proprioseptiivinen aisti. Vauva tarvitsee syliä, kosketusta ja tuudutusta. Hän jäljittelee kasvonliikkeitä, katselee ympäriinsä ja näkee liikettä. Vauva kokeilee uusia liikkeitä ja huomaa olevansa turvallisesti maassa. (Ayres 2008, 98–100.)

Kuvio 1 Sensorisen integraation kehitys (Ayres 2008, 101)

Kolmannessa tasossa lapsi rakentaa muun muassa kehonhahmotuksen. Lapsi alkaa hahmottaa kehonsa ja oppii käyttämään symmetrisesti kehon oikeaa ja vasenta puolta. Asentoreaktiot kehittyvät ja niskan hallinnasta tulee vakaata. Lapsi oppii säätelemään aktiivitasoaan. Neljännellä tasolla lapsi alkaa toimia tarkoi-

tuksenmukaisesti. Silmän ja käden yhteistyö kehittyy, lapsi osaa esimerkiksi käyttää kynää ja syödä haarukalla. Lopputuloksena oppimistaidot kuten itsetunto, itsehillintä, motoriset taidot ja tarkkaavuus ovat kehittyneet yhä tarkemmiksi. Taktillinen erottelukyky kehittyy ja karkeamotoriset taidot ovat hallinnassa. (Ayres 2008, 98–100.)

Lapsi kehittyy eri tasoilla koko lapsuutensa ajan. Samoja asioita opetellaan yhä uudestaan. Jos kehityksessä on aukkoja, ne näkyvät myöhemmin koulunkäynnissä ja muussakin toiminnassa. Näin ollen kuvio esittää paitsi aistisäätelyn kehittymistä myös säätelytaitojen yhteyttä oppimiseen. Ayres (2008, 110) mainitsee, että ympäristö saattaa edellyttää tietyn tason saavuttamista, vaikka lapsi ei olisikaan vielä luonut toimintaan liittyvää sensorisen integraation perustaa. Tämä selittää hyvin sen, miksi tavalliset arjen vaatimukset voivat tuntua liian suurilta. Kuten aiemmin mainitsin, Rinteen (2012) mukaan kyseessä voi olla odotusten asettamien rajojen ylittymisestä.

Aistisäätelyn vaikeuksien mahdollisia syitä on pohdittu niin Ayresin (1994, 47–49; 2008, 91) kuin Kranowitzinkin (2004, 39–40) toimesta. Syy voi olla geneettinen tai perinnöllinen taipumus, jos esimerkiksi lähisuvussa on aistisäätelyn vaikeutta. Myös ennen syntymää vaikuttaneilla olosuhteilla kuten lääkkeillä tai myrkyillä voi olla vaikutus. Syynä voi olla ennenaikainen synnytys, synnytykseen liittyvä trauma tai syntymänjälkeiset olosuhteet. On tärkeä muistaa, että syy voi olla myös tuntematon.

Syistä tiedetään vielä varsin vähän verrattuna siihen, miten paljon aistisäätelyn vaikeudesta ja hoidosta tiedetään. Nykytutkimuksen mukaan aistisäätelyn vaikeudet ovat yleisiä juuri neuropsykiatrisesti oireilevilla lapsilla kuten autismikirjon lapsilla, adhd-oireisilla lapsilla ja tourette-oirekuvan lapsilla (Berggren 2019, 94). Aistisäätelyn vaikeuksia on havaittu myös lapsilla, joilla on laaja-alaisia kehityshäiriöitä, CP-vamma, oppimisvaikeuksia tai huonokuuloisuutta. Häiriö voi myös esiintyä ilman mitään diagnoosia. (Yack ym. 2001, 41–42).

2.2.3 Aistisäätelyn vaikeuksien ilmeneminen

Aistisäätelyn vaikeudet näyttäytyvät eri lapsilla eri tavoin ja vaikeudet voivat olla vain joissain aistimuksissa tai useissa eri aistimuksissa. Lapsi voi reagoida aistimuksiin yliherkästi, heikosti tai joihinkin herkästi ja joihinkin heikosti. Reagointi voi myös olla erilaista eri ympäristöissä. Tämä vaikeuttaa myös vaikeuden tunnistamista. Kuviossa 2 olen Kranowitzin (2004) kirjoituksia mukaillen esitellyt vaikeuden ilmenemistä. Vaikeudet esiintyvät usein kosketuksen, liikkeen ja asennon aistimisessa. Aistisäätelyn vaikeuksiin liittyy myös toiminnan ja käyttäytymisen hallinnan ongelmia. Aistisäätelyn vaikeus voi esiintyä yksinään tai yhdessä add/adhd:n tai oppimisvaikeuksien kanssa. (Kranowitz 2004, 29–31 ja 35.)

Kun aistisäätelyssä on häiriö tai vaikeus, eivät aivot käsittele aisti-impulsseja hyvin. Se voi näyttäytyä väsymisenä tai kuormittumisena. Keho ei toimi tehokkaasti, oppiminen on vaikeaa, tavallisen elämän vaatimukset voivat olla ylivoimaisia ja stressinsäätely on heikkoa. Ayres (2004, 88) vertaa tilannetta aivojen liikenne-ruuhkaan, jossa aistitiedon osat juuttuvat ruuhkaan ja kaikki aistitieto ei mene perille. Heller (2002) kirjoittaa epämukavuusalueella elämisestä, mikä kuvastaa ilmiötä oivaltavasti.

Aistitiedon käsittelyn vaikeus ei ole sairaus eikä se muutu pahemmaksi, vaikkakin se voi olla elämää rajoittava tekijä (Ayres 2008, 88). Erästä aistisäätelyn häiriöstä kärsivää nuorta aikuista lainaten säätely ei helpotu tai vaikeus ei poistu iän myötä, mutta sen muoto muuttuu ja joskus joku asia häiritsee ja joskus taas ei. Tämä kuvastaa hyvin sitä, ettei liikenne muodostu aivoissa aina ruuhkaksi. Koska aivot ovat yksilölliset, näyttäytyvät aistisäätelyn vaikeudet eri tavalla eri lapsilla.

Aliherkästi reagoiva lapsi	Yliherkästi reagoiva lapsi
<div>☐</div> <div>Ei tiedosta kipua tai lämpötilaa. Saattaa nauttia kuralammikoista, pureskelee paidan hihoja, hankaa itseään seiniin sekä törmäilee.</div>	<div>☐</div> <div>Välttää kosketusta, ei tykkää heikosta kosketuksesta, vaatteiden materiaalitai ruokien koostumus saattaa ärsyttää.</div>
<div>☐</div> <div>Kaipaa nopeaa pyörivää liikettä kuten keinumista tai karusellikyytiä. Jatkuva liikkeessä ja on mielellään ylösalaisin.</div>	<div>☐</div> <div>Ei tykkää yllättävistä liikkeistä, pelkää horjahtamista, kiipeämistä, liukumista ja keinumista. Pahoinvointia autossa.</div>
<div>☐</div> <div>Lysähtää maahan ja laahustaa. Epätarkat ja kömpelöt liikkeet. Törmäilee, tömistee ja hypistelee.</div>	<div>☐</div> <div>Voi olla kankea ja jäykkä sekä välttelee kehohahmotusta vaativia leikkejä</div>
<div>☐</div> <div>Koskettaa kaikkea. Ei osaa tulkita ihmisten ilmeitä tai tienviittoja.</div>	<div>☐</div> <div>Innostuu liikaa. Voi olla tarkkaamaton piirtäessään tai kirjoittaessaan. Reagoi herkästi valoon. Voi olla ylivalpas.</div>
<div>☐</div> <div>Ei huomaa ääniä, puhuu kovaa. Haluaa pitää television kovalla.</div>	<div>☐</div> <div>Peittää korvansa ja valittaa melusta, joka ei häiritse muita.</div>
<div>☐</div> <div>Ei huomaa epämiellyttäviä hajuja. Nuuhkii ruokaa, ihmisiä ja esineitä.</div>	<div>☐</div> <div>Vastustaa hajuja, joita muut eivät edes huomaa.</div>
<div>☐</div> <div>Nuolee ja maistelee kaikkea. Nauttii voimakkaista mausteista ja hyvin kuumista ruoista.</div>	<div>☐</div> <div>Vastustaa ruokien koostumuksia ja lämpötiloja. Saattaa kakistella syödessään.</div>

Kuvio 2 Aistisäätelyn haasteiden ilmeneminen (Kranowitz 2004, 30–31)

2.2.4 Aistisäätelyn vaikeuksiin liittyviä haasteita

Ayresin teoriassa on mainittu useita liitännäisiä haasteita, jotka voivat olla seurausta heikosta aistiedon käsittelystä tai ne voivat johtua myös muusta kehityshäiriöstä (Kranowitz 2004, 32). Tarkkaavaisuushäiriö add, tarkkaavaisuuden ja ylivilkkauden häiriö adhd, oppimisvaikeudet, auditiivis-kielelliset vaikeudet, puhe- ja artikulaatiovaikeudet, näkövaikeudet, syömisongelmat, ruoansulatus- ja pidätysongelmat, unensäätelyn häiriöt ja allergiat voivat kaikki liittyä aistisäätelyn vaikeuksiin (Kranowitz 2004, 36–39). Ayres (2008, 34) mainitsee vielä erikseen leikkitaitojen ongelmat.

Aistisäätelyn häiriö voi näkyä myös puutteellisena itsensäätelyn kuten tunnetilojen ja käyttäytymisen haasteina (Berggren 2018, 120 ja 122; Tamminen 2016, 195).

Myös aiemmin mainitsemassani Kilroyn ym. (2019) tutkimuksessa tunteisiin liittyvät aivojen alueet ovat rakenteellisesti ja toiminnallisesti erilaiset autismikirjon henkilöillä kuin vertailuryhmällä. Huomattava, että aistisäätelyn vaikeudet ovat hyvin yleisiä autismikirjon henkilöillä.

On huomioitava, että monet oppimisvaikeudet ovat seurausta heikosta aistitiedon käsittelystä ja monilla oppimisvaikeuksista kärsivillä lapsilla on haasteita aistitiedon käsittelyssä (Ayres 2008, 91). Lievä aistisäätelyn vaikeus saattaa ilmetä vasta koulussa, kun lukemiseen tai kirjoittamiseen tarvitaan tehokasta sensorista integraatiota. Ongelmat voivat esiintyä esimerkiksi muistitoiminnassa tai hahmotamisessa, kun aivotoiminta on jäsentymätöntä eivätkä aivot integroi aistimuksia riittävän hyvin (Ayres 2008, 97). Tämänkin takia on erityisen tärkeää, että aistisäätelyn haasteet tunnistetaan varhain.

Tuoreen yhdysvaltalais tutkimuksen mukaan lapsilla, joilla oli aistisäätelyn vaikeutta, oli eroja päivittäiseen toimintaan osallistumisessa, akateemisissa taidoissa, leikeissä ja vapaa-ajan toiminnoissa verrattuna lapsiin, joilla ei ollut aistisäätelyssä haasteita (Miller-Kuhaneck & Watling 2018). Kun keskushermosto kuormittuu liikaa, seuraa stressireaktio eikä säätelyjärjestelmä toimi enää suotuisalla tavalla (Berggren 2018, 120 ja 122). Silloin myös osallistuminen ja oppiminen voi olla vaikeaa. Elimistö ikään kuin hälyttää liiallisesta kuormasta. Kuormitus tai stressi mainitaan Ayresin (2008) teoriassa ohi menneen, mutta siihen ei kiinnitetä sellaista huomiota, mitä ehkä nykytutkimuksen mukaan pitäisi.

Sainio ym. (2020, 50) kirjoittavat hälytysnappulan jumiutumisesta, jolloin ylivirtinyt lapsi näkee vain uhkia ympäristössään. Jatkuva hälytystilassa eläminen on uhka hyvinvoinnille ja esimerkiksi oppimiselle. Jos aivot eivät toimi jäsentyneesti, saattavat tavallisetkin asiat tuntua tavallista vaikeammilta. Lapsen voi olla vaikea käsitellä arkista stressiä uusista tilanteista puhumattakaan. Aistisäätelyn poikkeava tulkinta voi johtaa pelko- ja stressireaktioon, joka näkyy hallitsemattomana käyttäytymisenä, tunteiden voimakkaana ilmaisuna, vetäytymisenä ja lukkiutumisena (Berggren 2018, 122).

Erityisen herkkien ihmisten aivokapasiteetti kuormittuu muita nopeammin ja aivojen väsyessä aistitulvaa on vaikeampi käsitellä. Silloin palkitsevien kokemusten saavuttaminen on vaikeaa ja ilman kanssasäätelyä stressisietokyky heikkenee huomattavasti. Se altistaa kehityksen ja oppimisen pulmille. (Sajaniemi ym. 2015, 53.) Sainio ym. (2020, 39) toteavat valpastumisen ja stressin olevan välttämättömyyksiä kaikelle toiminnalle, mutta toistuvana ja jatkuvana se aiheuttaa itsesäätelykyvyn romahtamisen.

Kun aistisäätely on pettämässä ja vaatimustaso on liian suuri, lapsi antaa varoituserkkeitä. Hän saattaa muuttua esimerkiksi yliaktiiviseksi tai tarkkaamattomaksi. Kun varoituserkit huomataan, voivat aikuiset muuttaa tilannetta ennen sen pahenemista. (Ayres 2008, 256.) Tutut aikuiset huomaavat merkit helpommin, esimerkiksi jo lapsen katseesta. Stressi voi aiheuttaa voimakasta reaktiivisuutta, ja siitä johtuen käyttäytymisen, tunteiden ja ajattelun säätelyn vaikeutta. Valpastumisjärjestelmän ymmärtäminen on Sainion ym. (2020, 39) mukaan edellytys sille, että aikuinen ymmärtää antaa oikea-aikaista ja tarkoituksenmukaista säätelyn apua lapselle. Tässä näkyy hyvin ympäristön merkityksellisyys lapsen tukemisessa.

Aistisäätelyn vaikeuksien ja stressiherkkyyden yhteyttä tukee myös Suhosen ym. (2014) tutkimus, jonka mukaan ahdistusherkkyyys on yhteydessä korkeaan reaktiivisuuteen ja sen myötä myös stressijärjestelmän aktiivisuuteen. Vaikka aistisäätelyn vaikeus ei sinänsä ole ahdistusherkkyyttä, voi vaikeus aiheuttaa tunne-elämän vaikeuksia. Suhosen ym. (2014) tutkimuksessa ahdistusherkkien lasten kortisoli-arvot pysyivät tavallista korkeampina päiväkotipäivän aikana. Tämä voi aiheuttaa haasteita kehityksessä ja siksi nämä lapset tulisi tunnistaa ajoissa. Carpenterin ym. (2019) tutkimuksessa havaittiin esiopetuksiensa aistiherkkyyksillä olevan yhteys kouluikäisenä esiintyvään ahdistuneisuuteen. Tämä tutkimustuloksen myötä aistisäätelyn vaikeuksien huomioiminen on erittäin tärkeää, vaikkakaan aistiherkkyydet eivät aina johda ahdistukseen.

Heller (2002, 68) kirjoittaa mielenkiintoisesti, että ongelma piilee epäonnistuneessa palautumisessa puolustusreaktion jälkeen. Hän mainitsee kanadalaisen

tutkimuksen, jossa tutkittiin kovaan ääneen reagointia. Ihmisillä, joilla ei ollut ahdistuneisuutta, palautuivat heti äänen kuulemisen jälkeen, mutta ahdistuneilla ihmisillä palautuminen kesti koko testin ajan.

2.2.5 Leimaamisen kokemus

Leimaamisen kokemus nousi vahvasti esille eri Facebook-keskusteluissa jo tutkimuksen suunnitteluvaiheessa ja siksi paneudun siihen vielä erikseen. Leimaamisella tarkoitan kielteistä ja vähättelevää asennoitumista asiaa eli tässä tapauksessa aistisäätelyn haasteita kohtaan.

Kansaneläkelaitoksen tutkimuksen (Vuori, Tuulio-Henriksson & Autti-Rämö 2017) mukaan neuropsykiatrisesti oireilevien lasten vanhempien oma jaksaminen ja syyllisyyden tunne olivat vanhempien keskeisimpiä huolenaiheita. Kyselyn mukaan jopa 40 % vastaajista koki syyllisyyttä, kun vastaava määrä yleisväestölle suunnatussa lapsiperhekyselyissä on ollut 5–7 %. Tutkimuksessa nousi vahvasti esille vanhempien riittämättömyyden tunne.

ADHD-lasten vanhempien leimaamisen kokemuksia on tutkittu yhdysvaltalaisessa tutkimuksessa. Doreisin, Barksdalen, Shermanin, Maloneyn & Charachin (2010) tutkimuksessa osa vanhemmista koki leimaamisen johtuvan lapsen erilaisesta käyttäytymisestä ja osa koki syyllistämistä huonoksi vanhemmaksi. Tutkimuksen mukaan leimaaminen vaikuttaa vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen ja siten sillä voi olla kauaskantoisetkin seuraukset.

Leimaaminen voi kohdistua myös lapseen. Vehkakoski (2006) tutki väitöskirjassaan leimattua lapsuutta, vammaisuuden rakentumista ammatti-ihmisten puheessa ja teksteissä. Hän kirjoitti, että diagnoosia saatetaan pitää toiminnan selittäjänä, jolloin lapsuutta leimaa jatkuva vaatimus toivotusta osaamisesta, käyttäytymisestä ja tavasta oppia. Rinne (2012) kirjoittaa niin ikään poikkeavaksi leimaamisesta, jolloin yksilön poikkeavuus nähdään ominaisuuksien ja yhteiskunnan odotusten epäsuhtana. Vehkakoski (2006) pohtii osuvasti myös kasvatuksen

ristiriitaa, jossa toisaalta halutaan puuttua johonkin ei-toivottuun piirteeseen lapsen tai vanhemman toiminnassa ja toisaalta samalla halutaan osoittaa kunnioitusta yksilölliselle elämänpolulle.

Myös Kranowitch (2004, 234) ja Ayres (1992, 127) kirjoittavat, ettei lapsen rajoituneisuuden hyväksyminen ole helppoa. Kieltäminen ja syyllisyyden tunteminen kuuluvat asiaan eikä oivaltaminen tapahdu hetkessä. Erityisen vaikeaa voi olla hyväksyä huonosti käyttäytyvää, raivoavaa, yhteistyökyvyttöä lasta. Ongelma on fyysinen, joskaan ei näkyvä ja juuri siksi sen ymmärtäminen voi olla vaikeaa. Oksanen & Sollasvaara (2019, 14) mainitsevat niin ikään, että näkymätön vaiva erehdyttää ajattelemaan, että huono käytös olisi tahallista.

2.2.5 Diagnosointi

Käypä hoito -suosituksessa Puustjärvi & Pääkkönen (2016) mainitsevat aistitiedon käsittelyn vaikeudet ADHD:n yhteydessä, sillä vaikeudet ovat yleisempiä ADHD-oireisilla lapsilla kuin heidän ikätovereillaan. Puustjärven ym. (2016) mukaan säätelyn vaikeuksia esiintyy arviolta 5–16 %:lla lapsista. Samaan arvioon Ayres pääsi jo vuonna 1979, kun hän arvioi 5–10 %:lla lapsista olevan ongelmia aistitiedon käsittelyssä. Arviot vaihtelevat kriteereiden mukaan ja joidenkin arvioiden mukaan ongelmia voisi olla jopa 30 % lapsista. (Kranowitz 2004, 41.)

Yhdysvalloissa vuonna 2004 julkaistussa tutkimuksessa tutkittiin käsittelyhäiriöiden yleisyyttä. Tutkimuksessa selvitettiin ongelman määrää vanhemmille suunnatun seulontakyselyn avulla. Tutkimustulosten mukaan vanhemmat havainnoivat aistisäätelyn vaikeuksia 5,3 %:lla päiväkotiin ilmoittautuneista lapsista. Tulos on johdonmukainen aiemmin esitettyjen arvioiden kanssa. (Ahn, Miller, Milberger & McIntosh 2004.)

Yhdysvalloissa on ilmestynyt 0-3-vuotiaille lapsille ensimmäinen psykiatrinen diagnoosiluokitus *Zero to three*. Tästä vuonna 1994 ilmestyneessä ja vuonna 2005 uudistuneessa painoksesta löytyy pienillä lapsilla esiintyvät psyykkiset häiriöt kuten aistitoimintojen säätelyhäiriö. Aistitoimintojen säätelyhäiriöt on luokituk-

sessä jaettu yliherkkään säätelyhäiriöön (hypersensitive), alireagoivaan säätelyhäiriöön (underresponsive) ja aistiärsykeitä etsivään, impulsiiviseen säätelyhäiriöön (sensory stimulation-seeking, impulsive). (Tamminen 2016, 195–197.) Suomessa aistisäätelyn vaikeudet eivät ainakaan vielä sisälly yleisesti käytettyyn ICD-10-diagnoosiluokitukseen.

2.3 Aistisäätelyn vaikeuksien tukeminen

Aistisäätelyn vaikeus voi olla lievä tai vaikea. On tärkeää huomioida, että lapsi tarvitsee apua ja ymmärrystä eikä ongelman huomiotta jättäminen hävitä vaikeutta. Haasteiden varhainen tunnistaminen on Berggrenin (2018, 122 ja 127) mukaan tärkeää, sillä varhain pulmiin on helpompi vaikuttaa ja välttää mahdollinen kielteinen kehä lapsen toimintaympäristöissä. Varhainen tunnistaminen auttaa ymmärtämään lasta ja hänen käyttäytymistään. Tieto vähentää myös vanhempien kokemaa syyllisyyttä. Kun ongelma on määritelty, saa koko perhe tukea, apua ja keinoja arjen tilanteisiin.

2.3.1 Kuntoutus

Aistisäätelyn vaikeutta hoidetaan useimmiten toimintaterapialla, jonka avulla lapsi pystyy kehittämään hermostonsa toimintaa. Lapsen sensorisen integraation terapia (ASI-terapia) on aina lääkinällistä kuntoutusta ja terapeutilla tulee olla erikoistumiskoulutus sensorisen integraation teoriaan ja terapiaan. Terapiassa ei ole tarkoitus oppia tiettyä taitoa, vaan luoda perustaa oppimiselle. Joskus myös muut terapiat kuten puheterapia, fysioterapia tai psykoterapia voivat olla hyödyllisiä. (Kranowitz 2004, 171; Ayres 2008, 225.)

Lapsi, jolla on aistisäätelyn vaikeuksia, ei pysty mukautumaan tehokkaasti tai mielekkäästi toimintaympäristöönsä. Siksi hän tarvitsee juuri hänen hermostoaan varten rakennetun ympäristön. Jos ympäristö on tarkoituksenmukainen, aivot pystyvät integroimaan aistimuksia, joita ne eivät ole integroineet aiemmin. Toi-

mintaterapian tavoitteena on saada aikaan fyysistä toimintaa, joka tuottaa aistimuksia. Aistimukset johtavat reaktioihin, jotka tuottavat enemmän aistimuksia ja ne taas saavat aikaan tarkoituksenmukaisia reaktioita, ja aivojen toimintakyky kasvaa. (Kranowitz 2004, 170–171; Ayres 2008, 224.)

Toimintaterapia perustuu lapsen tarpeisiin ja jokaisen lapsen tarpeet ovat erilaiset. Tarkoituksena on ohjata lasta hänen omilla ehdoillaan toimintaan, joka vahvistaa kykyä reagoida aistiärsykkeisiin. Terapiaympäristö sisältää paljon aistikokemuksia ja toimintamahdollisuuksia. Terapeuteilla on välineitä keinumiseen, pyörimiseen, kiipeilyyn, pomppimiseen ja liukumiseen. Toimintaterapia voi käytännössä olla muun muassa tasapainon kehittämistä suurten pallojen päällä tai kehonhahmotuksen kehittämistä keinussa. Terapeutti seuraa koko ajan, että aistimusten määrä on sopiva eikä synny ylikuormittumista. Ympäristön vastatessa lapsen kehittymistarpeisiin terapia on lapsen mielestä hauskaa. (Ayres 2008, 231; Kranowitz 2004, 172; sity.fi 2020.)

Eri tutkijat ovat olleet terapian vaikuttavuudesta eri mieltä. May-Benson & Koomar (2010) kirjoittavat artikkelissaan, ettei SI-terapian vaikuttavuudesta olla oltu yksimielisiä. SI-terapiaa kritisoidaan ja sen tehokkuus kyseenalaistetaan edelleen, vaikka Ayres on luonut terapiamenetelmän jo vuosikymmeniä sitten. Leong, Carter & Stephenson (2015) ja Kilroy ym. (2019) toteavat niin ikään, että SI-terapian vaikuttavuudesta on vain vähän näyttöä, erityisesti, jos ajatellaan tiettyä ryhmää kuten autisteja. Schaaf ym. (2018) toteavat, ettei terapian toimivuudesta olla oltu yksimielisiä, mikä johtunee siitä, ettei terapiaa ole sovellettu kokonaisuudessaan vaan siitä on otettu osia niin sanottuun tavalliseen toimintaterapiaan. Schaaf ym. (2018) tutkimus osoittaa kuitenkin, että SI-terapialla on positiivisia vaikutuksia.

Schaaf ym. (2018) tutkivat kirjallisuuskatsauksessaan si-terapian vaikuttavuutta ja hyödyllisyyttä. Katsaukseen otettiin mukaan viisi tarkasti valittua tutkimusta. Aiempien interventioiden vaikuttavuus liittyi lähinnä parantuneeseen aistien prosessointiin, motoriseen suorituskyykyyn ja akateemisiin taitoihin, mutta tässä katsauksessa esille nousivat myös päivittäisiin toimintoihin liittyvät tulokset. Tulosten

mukaan terapia vaikuttaa myös itsesäätelyyn, sosiaaliseen osallistumiseen ja koettuun osaamiseen. Tämä on tärkeä tieto, kun arvioidaan SI-terapian hyödyllisyyttä.

Schoenin ym. (2018) tutkimuksessa selvitettiin sensorisen integraation terapian toimivuutta autismikirjon lapsilla. Heidän kolmivaiheisesti toteutettu tutkimus osoitti, että interventiota voidaan pitää tehokkaana käytäntönä autismikirjon lapsilla edellyttäen, että terapeutit noudattavat tarkasti sensorisen integraation terapian menetelmiä. Tämä tulos tukee edellä mainittua Schaafin ym. (2018) mainintaa siitä, että on tärkeää noudattaa terapian menetelmiä.

Sensoriseen integraatioon normitetut mittarit on kehitetty aistisäätelyn arvioimista varten. Terapeuteilla on Ayresin (2008, 227) mukaan käytössä sensorisen integraation ja praksian testistö, joka on tarkoitettu 4–9-vuotiaiden lasten arviointiin. Testin tarkoituksena on arvioida, miten hyvin lapsi integroi vestibulaarista, visuaalista, taktillista ja proprioseptiivistä aistitietoa. Lisäksi testi antaa tietoa siitä, miten hyvin lapsi suunnittelee motorista toimintaa. Testin, havainnoinnin ja vanhempien käydyn keskustelun avulla toimintaterapeutti selvittää, minkälaisesta ongelmasta on kyse ja mistä lapsi hyötyy. Berggrenin (2018, 128) mukaan pienten lasten ja kouluikäisten lasten mittareiden rinnalle on tulossa mittari myös vauvoille, taaperoille ja teini-ikäisille. Kyselymittareiden tarkoituksena on selvittää, vaikuttavatko aistisäätelyn haasteet arkeen.

2.3.2 Vanhempien antama tuki

Vanhemmat voivat auttaa lasta paremmin kuin kukaan muu. Vanhempien pitää tunnistaa ongelma, tukea lapsen itsetuntoa, järjestää ympäristö lapselle sopivaksi, auttaa lasta leikkimään ja hakea asiantuntija-apua. Kaikki alkaa ongelman tunnistamisesta. Usein vanhemmat ovat ensimmäisiä, jotka huomaavat, ettei kaikki ole kunnossa. Kun ongelma havaitaan ajoissa, on todennäköisempää, että sen vaikutus on myöhemmin vähäisempi. Varhainen ongelman tunnistaminen auttaa perhettä näkemään lapsen uudessa valossa ja antamaan lapselle tarvitsemansa ymmärryksen, huomion ja tuen. (Ayres 2008, 244–246.)

Aistisäätelyn haasteiden kohdalla on erityisesti kiinnitettävä huomio lapsen viireystilaan ja kuormittumiseen. Ennakointi ja rutiinit ovat tärkeitä. Myös lapsen lähi aikuisen itsesäätelytaidoilla on merkitystä. Lapsen itsesäätelyä tukee parhaiten aikuinen, joka kykenee säätelmään omia tunteitaan ja toimimaan säätelyapuna lapselle. Lapsen itsesäätely kehittyy vuorovaikutuksessa ja tuen avulla lapsi oppii säätelyn taitoja. (Berggren 2018, 135.)

Sajaniemi ym. (2015, 40) kirjoittavat kanssasäätelystä, jolla tarkoitetaan aikuisen säätelevää läsnäoloa eli edellä Berggrenin (2018) mainitsemaa säätelyapua. Kun stressijärjestelmä aktivoituu ja olo muuttuu levottomaksi, lapsi tarvitsee toisen läsnäoloa ja avustamista löytääkseen tapoja toimia tilanteessa. Aistisäätelyn vaikeuksissa kanssasäätely voi olla paitsi ymmärtämistä myös helppoja keinoja aistitulvan vähentämiseen esimerkiksi aurinkolaseilla, kuulosuojaimilla tai valojen himmentämisellä. Mitä pienempi lapsi, sitä enemmän hän tarvitsee säätelynsä apua. Sainio ym. (2020, 83) kirjoittavat niin ikään sensitiivisen vuorovaikutuksen merkityksestä turvalliselle kiintymykselle ja itsesäätelyyn liittyvien hermoverkkojen vahvistumiselle. Lapsi tarvitsee sensitiivistä kanssasäätelyä, jossa aikuinen huomaa lapsen tunnetilat ja reagoi niihin.

Puolalaisessa Maj-Gnatin, De Pourbaixin, Stępnikin, Wołoszynekin ja Kielarin tutkimuksessa (2019) tutkittiin vanhempien roolia aistisäätelyn vaikeuksien tukemisessa. Tutkimuksen mukaan aistisäätely tapahtuu kehon ja ulkomaailman välillä ja intensiivisin aika on lapsuus, jolloin keho saa eniten ärsykeitä. Maj-Gnat ym. (2019) toteavat, että on erittäin tärkeää, että vanhemmat hyväksyvät asian ja luovat lapselle rauhalliset olosuhteet kasvamiseen. Asianmukaisesti hoidettuna aistisäätelyn vaikeuksista kärsivällä lapsella on samat edellytykset menestymiseen kuin ikätovereillaan.

2.3.3 Tuki päiväkodissa

Päiväkotien vaikutus on merkittävä, sillä ammattitaitoiset aikuiset voivat muuttaa kehityksen suuntaa pienillä teoilla, jotka johtavat suuriin vaikutuksiin (Sajaniemi ym. 2015, 59).

Varhaiskasvatustalain (540/2018) mukaan varhaiskasvatuksen yhtenä tehtävänä on "tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä". Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 54) todetaan, että tuki on osa laadukasta varhaiskasvatustoimintaa ja se kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Riittävän aikainen ja oikein kohdennettu tuki edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Lisäksi mainitaan yhteistyön merkitys vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön kanssa. Tuki annetaan ensisijaisesti joustavin järjestelyin lapsen omassa ryhmässä. Tuki voi olla pedagogisia, rakenteellisia tai hyvinvointia tukevia järjestelyjä.

Varhaiskasvatus on inklusiivista ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 15) mukaan se tarkoittaa sitä, että lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta. Sama asiakirja mainitsee sensitiivisen, tasa-arvoisen ja arvostavan kohtaamisen. Kehityksen ja oppimisen tuki kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille (Vasu 2018, 54).

Oksanen ym. (2019) kirjoittavat asenne-esteettömyydestä, jolla tarkoitetaan näkymättömien esteiden tunnistamista ja huomioimista. Esteitä voi olla vaikea havaita ja osallistumisen esteenä voi olla esimerkiksi kaavamainen ajattelu, jolloin rutiinien rikkominen voi johtaa stressireaktioon. Kun näitä näkymättömiä esteitä huomioidaan ja tunnistetaan, tulee toimintaympäristöstä esteetön. Inklusio ei ole saavutettu tila, vaan ennemminkin prosessi, jossa puretaan oppimisen esteitä. Tavoitteena, että jokainen oppilas pääsisi osallistumaan toimintaan. (Oksanen ym., 2019, 19 ja 25.)

Aikuisilla ei välttämättä ole riittävästi tietoa aistitiedon käsittelyn vaikeuksista ja niiden merkityksestä lapsen käyttäytymiseen. Aistiherkkyyksiä ei Oksanen ym. (2019, 94–95) mukaan huomioida riittävästi ja esimerkiksi aistimushakuisuus saatetaan ohittaa tai kieltää. On tärkeää, että aistisäätelyn pulmat havaitaan ja ymmärretään, jolloin myös lapsen tukeminen onnistuu (Oksanen ym. 2019, 103).

Jyväskylän ja Itä-Suomen yliopistojen sekä New York University of Abu Dhabin tutkijoiden tekemän äskettäin julkaistun tutkimuksen mukaan esiopettajan ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on kauaskantoiset seuraukset. Jos esiopettajan ja lapsen välillä on konflikteja, vaikuttaa se tutkimuksen mukaan lapsen kiinnostukseen matematiikkaa ja lukemista kohtaan. (Pakarinen ym. 2020.) Myös Sandbergin & Harju-Luukkaisen (2017) tutkimuksen mukaan opettajan asenne heijastui suoraan koulumenestykseen. Ei siis ole yhdentekevää, millaista vuorovaikutusta opettajat harjoittavat ja miten esimerkiksi haasteisiin suhtaudutaan.

Inklusion periaatteiden mukaan tuki tuodaan ensisijaisesti toimintaympäristöön eikä lasta siirretä toisaalle. Näin lapsi saa olla osa yhteisöä ja välttyä ulossulkeemiselta (Repo ym. 2018, 44). Päiväkotiympäristön runsaat sosiaaliset ja fyysiset ärsykkeet sekä kognitiiviset haasteet voivat rasittaa korkeasti reaktiivisia lapsia. Kyseiset lapset saattavat olla erityisen herkkiä toimintaympäristön laadulle. (Suhonen, Sajaniemi, Alijoki, Hotulainen, Nislin & Kontu 2014.) Karvin laadun arvioinnin tulosten mukaan tilojen toiminnallisuus ja terveellisyys eivät yksinään riitä, vaan laadukkaan toimintaympäristön luomiseen tarvitaan myös pedagogista suunnittelua (Repo ym. 2019, 51).

Lapsen voi olla vaikea keskittyä, jos huomio kiinnittyy ympäristön ärsykkeisiin. Esteettömyydessä tulisi kiinnittää huomio siihen, mitä nähdään ja mitä kuullaan, esimerkkinä valaistus ja akustiikka. (Oksanen ym. 2019, 103–106; Kiesling 2017, 171.) Kranowitz (2004, 208–210) kirjoittaa ympäristön muuttamisesta ja antaa yhden ohjeen: vähennä liiallista ärsykkeiden tulvaa. Tämä ei välttämättä ole helppoa, sillä kaikki tänään ärsyttävät tekijät eivät ehkä ärsytä enää huomenna. Vähentämällä tai poistamalla ärsykeitä lapsen osallistumiskyky kasvaa ja keskittyminen paranee. Yksinkertaisesti kannattaa tehdä ympäristöstä yksinkertainen. Lapsen rauhallinen istumapaikka, jonon viimeisenä kulkeminen, siistit ilmoitustaulut, huolellisesti kiinnitetyt piirustukset, roikkuvien koristeiden poistaminen, sälekaihtimien säätäminen, mattojen käyttäminen, hajujen vähentäminen, keikkumattomat tuolit ja istuintyynyvät voivat auttaa lasta. Säännönmukainen rutiini, suunnitellut siirtymät ja liikkumistilaisuudet kesken pitkän keskittymisen tukevat lapsen työskentelyä. (Kranowitz 2004, 208–210.) Kiesling (2017, 164) muistuttaa, että

lapset viettävät ryhmätilassa suurimman osan päivästä, joten sen vaikutusta ei voi väheksyä.

Fernandez-Andersin ym. (2014) tutkimuksessa havaittiin, että aistisäätelyn haasteet ovat erilaisia koti- ja kouluympäristössä. Luokkahuoneympäristössä korostui etenkin melu, joka on hyvin yleistä nykyaikaisissa oppimisympäristöissä. Myös tuntoaisti kuormittui koulussa enemmän kuin kotona. Kuormittuminen johtunee ärsykkeiden arvaamattomuudesta ja ennakoimattomuudesta. Tämä on hyvä huomioida fyysisessä päiväkotiympäristössä, mutta myös haasteiden tunnistamisessa.

Tuki toteutuu kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) arvion mukaan harmillisen heikosti. Karvi arvioi varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Tavoitteena oli arvioida vasujen toteutumista ja raportoida tekijöitä, jotka estävät tai edistävät perusteiden toteutumista. Tieto kerättiin varhaiskasvatuksen henkilöstöltä ryväsotannalla. Kehityksen ja oppimisen tukeen liittyen tuloksissa nousi esille, että tuki järjestyy kohtalaisen nopeasti, mutta vain 35 % vastaajista oli sitä mieltä, että yksilöllisen tarpeen mukainen tuki järjestyi enintään kohtalaisesti. (Repo ym. 2019.)

2.3.4 Monialainen yhteistyö

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 55–56) nostetaan esille yhteistyö huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö korostuu etenkin silloin, kun lapsella on tuen tarve. Huoltajien kanssa keskustellaan tarvittavasta ja annettavasta tuesta sekä laaditaan yhdessä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Yhteistyössä voi olla mukana myös erikoissairaanhoidon, kuntoutuspalveluiden tai neuvolan väkeä. Monialaisella yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen toteuttaminen lapsen tarpeita vastaavaksi (Vasu 2018, 56).

Monialainen yhteistyö vanhempien, päiväkodin, muiden terapeuttien ja lääkäreiden kesken on tärkeää, sillä pelkkä viikoittainen terapiatunti ei riitä tukemaan lapsen aistisäätelyn vaikeutta. Cohnin, Kramerin, Schubin ja May-Bensonin (2014)

mukaan toimintaterapian keskeisin toimintaperiaate liittyy asiakkaan ymmärtämiseen. Yhteistyötavoitteiden suunnittelussa on pyrittävä ymmärtämään vanhempien huolenaiheet haasteista ja toimintaterapian toivotuista tuloksista. Kiesling (2017, 163), saksalainen toimintaterapeutti, korostaa kasvatusyhteistyön merkitystä ja kirjoittaa, että terapeutti työskentelee käsi kädessä hyvän pedagogin kanssa. Yhteistyötä terapeuttien, kotien ja päiväkodin välillä ei voi kuin korostaa.

Monialaisen yhteistyön merkitys mainitaan myös Sandbergin & Harju-Luukkaisen (2017) tutkimuksessa. He tutkivat koulun tukitoimia ADHD-perheiden näkökulmasta. Onnistunut monialainen yhteistyö eri sektorien välillä oli yhteydessä tuen saamisen kokemukseen. Vastaajat kokivat tarpeellisena, että hoito- ja kuntoutustahon asiantuntijuutta jaetaan koulutilanteisiin, jolloin myös opettajien tietoisuus lisääntyy.

Lapseen liittyvän tiedon jakaminen on yhteistyön kannalta tärkeää. Ajatusten ja havaintojen jakaminen kannattaa, sillä lapsi hyötyy usein käytännöistä, joita sovelletaan muissakin toimintaympäristöissä. Oksanen ym. (2019, 196) kirjoittavat, että vanhemmilla voi olla vinkkejä ja sopivia toimintamalleja, joiden avulla päästään haastavissa tilanteissa etenemään. Joskus sopivia toimintatapoja joudutaan etsimään ja kokeilemaan. Tällöinkin on tärkeä kuunnella vanhempia, terapeutteja ja mahdollisuuksien mukaan myös lasta.

Vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten asiantuntemus yhdistyy keskusteluissa ja suunnittelupalaverissa. Vanhempien aktiivisuudella ja osallisuudella on yhteys varhaiserityiskasvatuksen tehokkuuteen ja vaikuttavuuteen. Jaettu ymmärrys, yhteinen keskustelu ja suunnittelu on merkityksellistä. (Rantala & Uotinen 2018, 130–132.) Sajaniemen ym. (2015, 190) mukaan ihmisvanhemman ei kuulu selvitä omillaan ja vanhempien saama tuki vähentää lasten myöhempiä ongelmia.

3 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tämän tutkimuksen tavoitteena on kuvata, analysoida ja tulkita vanhempien kokemuksia päiväkodin valmiuksista tunnistaa ja tukea aistisäätelyn haasteita.

Tutkimuskysymykset juontuvat Ayresin sensorisen integraation teoriasta ja aiheeseen liittyvästä nykytutkimuksesta.

Tutkimuskysymykset

1. Miten vanhempien kokemusten mukaan päiväkodeissa tunnistetaan aistisäätelyn haasteita?
2. Miten vanhempien kokemusten mukaan aistisäätelyn haasteita ja lapsen hyvinvointia tuetaan päiväkotiympäristössä?

Tutkimuskysymyksiin etsitään vastauksia vanhemmille suunnatulla kyselytutkimuksella.

4 Tutkimuksen toteutus

Tutkimukseni on kvalitatiivinen kyselytutkimus, joka perustuu sisällönanalyysiin. Laadullisessa tutkimuksessa ei yleensä pyritä yleistyksiin, vaan tarkoituksena on ymmärtää toimintaa ja antaa tulkinta ilmiöstä (Eskola & Suoranta 1998, 62–63). Metsämuurosen (2006, 208) mukaan kvalitatiivinen tutkimusote soveltuu erityisen hyvin tutkimukseen, kun halutaan saada tietoa, jota ei voi tutkia kokeen avulla. Metsämuuronen (2006, 201) muistuttaa, että tutkimuksen tarkoituksena on päästä niin lähelle totuutta kuin mahdollista.

Fenomenologinen näkökulma

Kun tutkitaan kokemuksellisuutta tai elämyksellisyyttä, kuten tässä tutkimuksessani, voidaan tutkimusta kutsua fenomenologiseksi tutkimukseksi. Tavoitteena on Tuomen & Sarajärven (2018, 30) mukaan tehdä jo tunnettu tiedetyksi. Tarkoituksena ei ole löytää universaaleja ylistyksiä, vaan ymmärtää kokemuksia (Laine 2018). Tässä tutkimuksessani tutkitaan aistisäätelyn haasteisiin liittyvää kokemusmaailmaa ja tehdään se näkyväksi.

Fenomenologisessa tutkimuksessa yksilöt rakentuvat suhteessa maailmaan ja myös rakentavat itse maailmaa. Laine (2018) kirjoittaa, että meillä kaikilla on oma suhteemme erilaisiin asioihin, esimerkiksi opettajan suhde koulumaailmaan on erilainen kuin oppilaiden. Erilainen perspektiivi on rakentunut elämänkokemuksen tuloksena. Tässä tutkimuksessa vanhempien suhde aistisäätelyn vaikeuksiin on varmasti erilainen kuin opettajilla. Vaikka fenomenologisessa tutkimuksessa korostetaan yksilön merkitystä, ei se tarkoita muun maailman kuten yhteiskunnan väheksymistä. Laine (2018) mainitsee, että ihmiset ovat aina osa yhteisöä ja siksi yksilön kokemus paljastaa myös jotain yleistä.

4.1 Kyselytutkimus

Tutkimus toteutettiin kyselytutkimuksena. Kuten Tuomi & Sarajärvi (2018, 62) toteavat, kyselyn idea on hyvin yksinkertainen. Kun haluamme tietää ihmisen ajatuksista, niitä on hyvä kysyä häneltä itseltään. Kysely toteutettiin lomakekyselynä internetissä. Lomakekysely on tyypillisesti kvantitatiivisen tutkimuksen menetelmä, mutta se soveltui hyvin myös tähän tutkimukseeni. Olisin voinut toteuttaa kyselyn myös haastatteluna, mutta koin lomakekyselyn eduksi sen, että kyselyn toteuttaminen onnistui ilman henkilökohtaista kontaktia. Tämä oli vallitsevan koronatilanteen takia paras vaihtoehto ja lisäksi se mahdollisti vastaajan täyden anonymiteetin.

Kyselylomakkeen etuna on myös, ettei tutkija voi läsnäolollaan vaikuttaa vastauksiin ja se, että kysymykset esitetään kaikille täysin samalla tavalla. Vastaaja voi myös vastata kyselyyn itselleen sopivana ajankohtana. Lomakkeen heikkoutena voidaan pitää sitä, että vastaaja voi ymmärtää kysymykset väärin. On myös mahdollista, että joku vastaa kyselyyn useamman kuin yhden kerran. (Valli 2001, 28–33.)

Vehkalahden (2014) mukaan, kun vastaaja täyttää lomakkeen, on siihen enää myöhäistä tehdä muutoksia. Siksi lomake on suunniteltava huolella.

Kyselylomake (Liite 1) koostui kolmesta osasta: taustatiedoista, aistisäätelyn haasteiden tunnistamiseen ja aistisäätelyn haasteiden tukemiseen liittyvistä kysymyksistä. Taustatiedoissa kysyttiin vastaajan tiedot, lapsen tiedot ja lapsen päiväkotiryhmän tietoja. Taustatietokysymykset toimivat niin sanottuina lämmittelykysymyksinä. Aistisäätelyn haasteiden tunnistamiseen liittyen kysyttiin kolme avointa kysymystä ja aistisäätelyn haasteiden tukemiseen liittyen niin ikään kolme avointa kysymystä. Kyselylomakkeen lopussa oli vielä mahdollista kertoa mitä tahansa aiheeseen liittyvää. Kyselylomakkeen vastausten pituutta ei rajoitettu. Kysymyksiä oli tarkennettu sisällöllisillä täsmennyksillä, mikä ei mielestäni tässä tapauksessa johtunut huonosta kysymyksestä vaan jäsennystarve liittyi tarkennuksiin. Esimerkiksi halusin tarkentaa, mitä tarkoitin arjen toiminnoilla tai lei-

maamisella. Lomake pyrittiin pitämään lyhyenä, jottei vastaaminen vie kohtuuttomasti aikaa, sekä selkeänä, jotta vastaaminen olisi houkuttelevaa. (Valli 2001, 28–33.) Lomake toteutettiin Helsingin yliopiston E-lomakepalvelulla.

Ennen julkaisua lomake testattiin yhdellä vanhemmalla, yhdellä opiskelijalla ja yhdellä aistisäätelyn haasteita omaavalla aikuisella. Testauksen jälkeen tein muutoksia sanavalintoihin, selkeytin kysymyksiä tarkennuksilla, lisäsin tietosuojaan liittyvän lausekkeen ja muokkasin kysymykset ryhmiin. Kyselylomakkeen julkaisun jälkeen tein vielä palautteiden perusteella ohjeisiin lisäykset kyselyn vastaamiseen kuluvasta ajasta ja siitä, mihin saakka kysely on avoinna.

Laadullisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistämiseen, vaan ymmärtämään ja antamaan tulkinta ilmiölle. Siksi vastausmäärällä ei ole niinkään merkitystä, mutta on tärkeää, että vastaajilla on mahdollisimman paljon tietoa ja kokemusta aiheesta, jota kysely koskee. Lumipallo-menetelmässä alkutilanteessa tiedetään avainhenkilö, joka johdattaa tutkijan toisen tiedonantajan pariin. Tätä harkinnanvaraista menetelmää sovellettiin myös tässä tutkimuksessa. Eräs tuttu varhaiskasvatuksen erityisopettaja toimi avainhenkilönäni ja johdatti minut Facebook-ryhmään, jonka kautta löysin seuraavat ryhmät. Lopulta kyselylomakkeen linkki jaettiin saateteksteineen neljään Facebook-ryhmään: erityisherkkien lasten vanhemmat, erityisherkkät lapset & vanhemmat, aistiyli- ja aliherkkien lasten vanhemmat ja SI-häiriö. Linkkiä jaettiin myös luvallani eteenpäin vastaajiksi sopiville henkilöille. Vastaajiksi valikoituivat ne, jotka halusivat vastata kyselyyn. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 74.) Satunnaisotanta lisää tutkimuksen luotettavuutta, kun jokainen vastaaja on tullut mukaan sattumalta eikä esimerkiksi tutkijan mielenkiinnon tai harkinnan mukaan (Ronkainen ym. 2011, 149).

Pattonin (2002, 311) mukaan kvalitatiivisen aineiston kokoa ei ole määritelty. Aineiston kokoon vaikuttavat se, mitä tutkimuksella halutaan tavoitella ja mitä halutaan tietää. Aineiston riittävytyteen liittyen voidaan puhua saturaatiosta, jolla tarkoitetaan sitä, että aineisto alkaa toistaa itseään eikä enää tuota uutta tietoa. Ajatuksena on, että tietty määrä aineistoa riittää tuomaan esille sen, mitä on mahdollista löytää. Tuomen & Sarajärven (2018, 74) mukaan saturaatio sopii kuitenkin vain harvoin laadullisiin tutkimuksiin. Kysely oli esillä reilun kahden viikon

(1.5.–17.5.2020) ajan eikä vastausten määrää voitu tarkemmin määritellä esimerkiksi kylläntymisen perusteella. Tässä näkyy laadullisen tutkimuksen prosessi-mainen luonne.

4.2 Sisällönanalyysi

Tuomen & Sarajärven (2018, 39) teoksessa on esitelty kaavio kielen tyypillisistä piirteistä tutkimuksen kohteena. Kaaviosta voidaan löytää relevantti metodi kuhunkin tutkimukseen. Tässä tutkimuksessa tarkoituksena on löytää tekstin merkitykset. Ollaan kiinnostuneita sisällöstä ja halutaan kuvata ne tiivistetysti. Tärkeää on se, mitä sanotaan eikä niinkään se, miten sanotaan. Koska tämä tutkimus käsittelee kieltä kommunikaation välineenä ja erityisesti kielen sisältöä, on luonnollista valita metodiksi sisällönanalyysi.

Sisällönanalyysia voidaan Tuomen & Sarajärven (2018, 78) mukaan pitää laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä. Sisällönanalyysia on myös kritisoitu siitä, että se on tutkijalle helppo valinta ja tuottaa luokitteluja ilman varsinaista analyysia (Salo, 2015). Tuomi & Sarajärvi (2018, 78) ovat julkaisseet rungon laadullisen tutkimuksen analyysin etenemiseksi. Voidaan ajatella, että tutkijan on tehtävä vahva päätös siitä, mikä tekstissä kiinnostaa ja jättää kaikki muu pois tutkimuksesta. Sen jälkeen luokitellaan, teemoitellaan ja tyypitellään sekä kirjoitetaan yhteenveto. Analyysi ja tulkinta eivät voi olla kuitenkaan pelkästään koodaamista, vaan myös oivaltamista ja arvoituksen ratkaisemista.

Sisällönanalyysi jaetaan kolmeen tyyppiin: aineistolähtöiseen analyysiin, teorialähtöiseen analyysiin ja teoriaohjaavaan analyysiin. Aineistolähtöisessä analyysissä aineisto ohjaa analyysia ja aineistosta nostetaan esille keskeisimmät asiat. Teorialähtöisessä analyysissä teoria ohjaa analyysin tekoa ja aineistosta nostetaan esille teoriaan sidonnaisia asioita. Teoriaohjaavassa analyysissä sen sijaan tutkimusta ohjaa aineisto ja teoria yhdessä. Analyysi aloitetaan aineiston ehdoilla ja etenee aineistoa tukevaan teoriaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 80–83.)

Tässä tutkimuksessa käytän pääosin aineistolähtöistä analyysia, jossa nostan aineistosta esille keskeisimmät asiat.

4.3 Narratiivien analyysi

Tässä tutkimuksessani lähestyn leimaamisen kokemusta narratiivisen tutkimuksen näkökulmasta. Narratiivinen tutkimus kiinnittää huomion kertomuksiin ja kertomiseen. Tarina on Hännisen (2018) sanoin ajassa etenevä tapahtumakulku, kun taas kertomus ei välttämättä etene kronologisesti. Kertomus kuvaa kerronnan keinoin tapahtumia ja niihin liittyviä tunteita ja kokemuksia. Kertomisella on aina tarkoitus. Halutaan esimerkiksi valittaa, muistella, tiedottaa, selittää ja kertoa.

Heikkinen (2018) on erotellut neljä erilaista tapaa puhua narratiivisesta tutkimuksesta. Hän mainitsee kerronnallisuuden tutkimusotteena, tutkimusaineistona, aineiston käsittelytapana ja työvälineenä. Tässä tutkimuksessa puhun kerronnallisuudesta lähinnä aineiston käsittelytapana.

Heikkinen (2018) kirjoittaa Polkinhornen [1995] erotelleen narratiivisuuden narratiivien analyysiin ja narratiiviseen analyysiin. Narratiivien analyysissa painopiste on kertomusten luokittelussa, kun taas narratiivinen analyysi muodostaa aineiston pohjalta uuden kertomuksen. Tässä tutkimuksessani lähestyn leimaamisen kokemusta narratiivien analyysin avulla, kun luokittelen aineistoa ja jäsennän sitä kategorioihin ja tapaustyyppeihin. Leimaamisen kokemus toimii ikään kuin tutkimukseni narratiivina.

4.4 Aineiston analyysi

Pattonin (2002, 433) mukaan aineiston analyysia voidaan lähestyä yksilöllisesti. Hän mainitsee, että analyysi alkaa itseasiassa jo aineistonkeruuvaiheessa, kun tutkija tulkitsee vastaajaa. Näin tässäkin tutkimuksessani tapahtui, kun seurasin ja tulkitsin vastauksia koko kyselyn ajan.

Aloitin aineiston analyysin lukemalla vastaukset useampaan kertaan läpi miettien tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita. Vastauksissa oli tekstiä noin 30 sivun verran. Olin jakanut kyselylomakkeen (Liite 1) kysymykset jo valmiiksi tunnistamiseen ja tukemiseen liittyviin kysymyksiin. Jako ei kuitenkaan osoittautunut aukottomaksi ja jouduin luokittelemaan vastauksia vielä uudestaan tunnistamiseen ja tukemiseen liittyviin teemoihin. Tämä johtui lähinnä siitä, että vastaukset toistuivat osittain samanlaisina. Vaikka alkujaan saattoi olla kyse epäselvästä kysymystenasettelusta, se kääntyi lopulta edukseni vahvistamaan tutkimuksen validiteettia, kun samaa asiaa kysyttiin eri kysymyksillä. Leimaamisen kokemusta kysyttiin vain yhdessä kysymyksessä, mutta leimautumisen tunne mainittiin myös useissa muiden kysymysten vastauksissa.

Aistisäätelyn tunnistamiseen ja tukemiseen liittyviä avoimia kysymyksiä oli alkujaan kummassakin osiossa kolme. Siirsin yhden tunnistamiseen liittyvän kysymyksen vastaukset tukemiseen liittyviin vastauksiin ja yhden tukemiseen liittyvän kysymyksen vastauksista tunnistamiseen liittyviin vastauksiin. Tässä vaiheessa huomasin, että kysymysten numerointi olisi selkeyttänyt analyysin kirjoittamista.

Lähestyin aistisäätelyn tunnistamiseen liittyviä vastauksia kahdella eri tavalla. Vastaukset aistisäätelyn haasteiden ilmenemisestä sopivat hyvin teorialähtöiseen analyysiin (kuvio 3). Poimin ensin systemaattisesti vastauksista asioita, jotka kuvasivat aistisäätelyn vaikeuden haasteita. Seuraavaksi yhdistin ne sensorisen integraation teoriaa mukaillen luokkiin aistien mukaan. Analyysia ohjaa valmis teoria ja kyseessä on ikään kuin tiedon testaaminen uudessa kontekstissa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85). Tällä kysymyksellä halusin tuoda esille sitä, miten moninaisia aistisäätelyn vaikeudet voivat olla.

Kahta muuta tunnistamiseen liittyvää ja kaikkia kolmea tukemiseen liittyvää kysymysaineistoa lähestyin miettimällä ensin, mitä haluan tietää ja mistä olen kiinnostunut. Päädyin ensisijaisesti siihen, että minua kiinnostaa, onko aistisäätelyn haasteita tunnistettu ja tuettu vai ei, joten jaoin vastaukset värikoodauksella huo-

noihin, hyviin ja neutraaleihin kokemuksiin. Seuraavaksi etsin yhtäläisyyksiä jokaisesta kategoriasta, esimerkiksi leimaamisen kokemus korostui useissa vastauksissa. Lähestyin aineistoa aineistopohjaisesti.

Teemoittelussa painottuu se, mitä aiheesta on sanottu. Kävin läpi erikseen positiiviset ja negatiiviset kokemukset ja yhdistin esille nousseista kokemuksista keskeisimmät teemat. Tässä tutkimuksessa teemoiksi nousivat syyllisyys ja leimaamisen kokemus, vaikeuteen suhtautuminen sekä tiedon määrä ja lisätiedon tarve. Luin aineiston vielä kertaalleen läpi ja huomasin, että kyseiset kolme teemaa olivat havaittavissa kaikissa vastauksissa, niin positiivisissa kuin negatiivisissakin kokemuksissa. Tuloksissa esittelen erikseen tunnistamiseen ja tukemiseen liittyvät tulokset edellä mainittuihin teemoihin tukeutuen. Lopuksi huomasin, että nämä kaikki esille nousseet teemat kietoutuvat yhteen leimaamisen kokemuksen kanssa, joten nostan sen tutkimukseni keskeisimmäksi teemaksi, vaikkei teema kuulunutkaan tutkimuskysymyksiini. Tässä näkyy laadullisen tutkimuksen yllätyksellinen luonne.

Lähestyin leimaamisen kokemusta vielä erikseen narratiivisuuden kautta. Kerronnallisia tulkintoja voidaan Hännisen (2018) mukaan nostaa esille myös osasta aineistoa niin sanottuina pikkukertomuksina. Aineistosta voidaan poimia tarinallisia tulkintoja, vaikka kyseessä ei olisi alku-keskikohta-loppu-tyyppinen tavanomainen kertomus. Narratiivista aineistoa syntyy Hännisen (2018) mukaan vain, kun tutkija antaa vastaajalle tilaisuuden esittää kokemansa haluamallaan tavalla. Kyselylomakkeen avoimet kentät mahdollistivat narratiivisen aineiston synnyn, vaikka se ei varsinaisesti ollutkaan kyselyn tarkoitus. Nostin vastauksista esille ne kertomukset, joissa toistuvat leimaamisen ja syyllistämisen kokemukset ja poimin ne omiksi pikkukertomuksiksi. Hänninen (2018) kirjoittaa, että kertomusta voidaan lähestyä teemojen ja käsitteiden kautta jäsentyvällä analyysillä. Teemoittelu sopii hyvin tutkimukseeni, sillä olin ensisijaisesti kiinnostunut kertomuksen sisällöstä. Kertomuksista voidaan poimia tiettyjä teemoja, kuten olen tässä tutkimuksessani tehnyt.

Lopuksi tarkistin vielä, että tutkimuskysymyksiin on saatu vastaukset ja tein pieniä korjauksia tutkimuskysymysten asetteluun. Tuloksissa esittelen vanhempien

kokemuksia päiväkotien valmiuksista kohdata aistisäätelyn haasteita. Sisällyönanalyysissa aineistoa voidaan luokittelun jälkeen kvantifioida esimerkiksi las-kemalla, kuinka monta kertaa sama aihe toistuu vastauksissa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 101). Käytin kvantifiointia havainnollistamaan tuloksia.

5 Tutkimustulokset

Tässä luvussa käsittelen tutkimuskysymyksiini saatuja vastauksia. Olen jakanut tulokset kolmeen ryhmään: aistisäätelyn tunnistamiseen, leimaamisen kokemukseen ja aistisäätelyn tukemiseen. Tämä jako on yhteneväinen tutkimuskysymysteni kanssa ja nostaa esille myös tutkimukseni yllätyksellisen, mutta keskeisen tuloksen leimaamisen kokemuksesta. Nostan esille joitain sitaatteja saaduista vastauksistani, ja esitän ne sisennettynä erotukseksi muusta tekstistä. Olen poistanut sitaateista tunnistetietoja kuten sukupuolen, jolloin anonymiteetti säilyy. Lisäksi esitän tuloksia kuvioiden avulla.

Kyselyyni tuli kaiken kaikkiaan 50 vastausta, joista kolme palautui kahteen kertaan eli yksilöllisiä vastauksia oli 47. Kaikki vastaajat olivat naisia, joista suurin osa iältään 30–39 -vuotiaita. Suurin osa vastaajista ilmoitti lapsensa iäksi 4–6 vuotta. Vastauksia tuli ympäri Suomen. Vastauksissa pienin päiväkodin lapsiryhmä oli kooltaan 10 lasta ja suurin 30 lasta, keskimäärin lapsia oli ryhmässä 17. Aikuisten määrä vaihteli ryhmissä 1-4 välillä. Vastaajista 5 kertoi, että ryhmässä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja 3 kertoi, että ryhmässä käy viikoittain varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Avustaja mainittiin 20 vastauksessa. Vastaustekstiä oli yhteensä noin 30 sivun verran.

5.1 Aistisäätelyn haasteiden tunnistaminen

5.1.1 Aistisäätelyn haasteiden ilmeneminen

Tämän kyselyn vastauksissa nousi esille 39 erilaista haastetta. Tulosten mukaan aistisäätelyn käsittelyn vaikeus näyttäytyy monella eri tavalla. Seuraavaksi olen nostanut tuloksista esille taktilliseen aistiin liittyvät haasteet sekä liitännäishaasteet. Kuten kuviosta 3 näkee, erilaisia haasteita oli monia, mutta juuri nämä nousivat esille useissa vastauksissa. Kuvion ensimmäisessä sarakkeessa on lueteltu vastauksissa esille nousseet aistisäätelyn käsittelyn haasteet. Seuraavassa sa-

rakkeessa haasteet on jaettu teorian mukaisesti kauko- ja lähiaisteluihin sekä liittyviin haasteisiin. Viimeisessä sarakkeessa haasteet on jaettu aistisäätelyn käsittelyn haasteisiin ja aistitiedon käsittelyyn liittyviin haasteisiin. Lukumäärä kertoo, kuinka usein kyseinen haaste mainittiin.

Aggressiivisuus 2 Arkuus 2 Haju 6 Hermostuneisuus 1 Impulsiivisuus 2 Itsetunto 3 Jumiutuminen 2 Keskittyminen 6 Kipu 2 Kuormitus 9 Kuulo 16 Levottomuus 2 Liike 8 Maku 1 Metelit 1 Muutokset 2 Näkö 3 Odottaminen 1 Omaehtoisuus 1 Oppiminen 1 Peseytyminen 13 Rauhattomuus 1 Riehuminen 1 Ruoka 20 Sensitiivisyys 1 Siirtymät 28 Stressi 1 Toiminnanohjaus 5 Tunnesäätely 3 Tunto 11 Tuoksut 1 Törmäily 1 Uni 1 Vaatteet 23 Vireys 1 Voima 3 Väsyminen 1 Ärtisyys 1 Äännet 7	Kaukoaistit: Haju 27 Maku 21 Näkö 3 Kuulo 23 Tunto 73 Lähiaistit: Vestibulaarinen aisti 11 Proprioseptiivinen aisti Taktillinen aisti 73 Aistitiedon käsittelyyn liittyvät haasteet: Omaehtoisuus 1 Toiminnanohjaus 5 Keskittyminen 9 Tunnesäätely 3 Aggressiivisuus/ impulsiivisuus 6 Levottomuus ja liikehdintä 1 Siirtymät 28 Uni 1 Kuormittavuus 12 Oppimisen vaikeudet 1 Syömisongelmat 20	Aistitiedon käsittelyn haasteet 158 Aistitiedon käsittelyyn liittyvät haasteet 87
---	--	--

Kuvio 3 Vanhempien mainintoja aistitiedon käsittelyn vaikeuden ilmenemisestä

Kuten kuvioista 3 on nähtävissä pukeutuminen, peseytyminen ja ruokailu nousivat esille useissa vastauksissa. Berggren (2019, 99) mainitsee, että tuntoyliherkkyys on kiperä kohta arjessa. Tuntoaisti on myös laajin aistijärjestelmistämme. Vaatteet voivat esimerkiksi tuntua ikäviltä ja epämukavilta, minkä vuoksi lapsi saattaa käyttäytyä haastavasti. Vanhempien vastauksissa oli havaittavissa useita tuntoaistiin liittyviä haasteita, jotka vaikuttivat merkittävästi jokapäiväisestä arjesta selviytymiseen.

Kranowitz (2004, 95) kirjoittaa, että lapsi saattaa vierastaa karkeita materiaaleja, kauluksia, vöitä, kuminauhoja, hattuja ja huiveja. Saumat saattavat ärsyttää, sukat voivat inhottaa ja vain yhdenlaiset kengät kelpaavat. Lapsen mieltymykset vaatteiden materiaalin ja mallin suhteen nousivat esille seuraavissa vastauksissa.

Vaatteiden pukemisessa on hyvin tarkka miltä ne tuntuvat. Vaatteiden tulee olla tietyllä tavalla ja ne tulee pukea tutussa ja turvallisessa järjestyksessä.

Hän ei pysty pitämään kuin tiettyjä tarkkaan valikoituja vaatteita (teetettyjä). Yleensä on samat vaatteet joka päivä. Vaatteet pestään päivittäin. Kotona hän on aina alasti. Haasteena arjessa on kaikki vaatteet/asusteet ja tämä vaikuttaa myös harrastustoiminnan aloittamiseen. Esim. luistimia pystyy pitämään vain hetken.

Taktillisen häiriön yleisiä piirteitä vaatteiden lisäksi ovat myös peseytymiseen tai valikoivaan syömiseen liittyvät haasteet. Lapsi voi kokea maut tai koostumukset epämiellyttävinä tai voimakkaina tuntemuksina. Lapsi voi olla valikoiva ruoan suhteen, suosia vain tiettyjä makuja, koostumuksia ja lämpötiloja (Berggren 2019, 100.) Arjen pienet asiat voivat olla suuria haasteita kuten seuraavissa vastauksissa on havaittavissa.

Ruoka pitää olla lautasella eriteltynä. Ketsupin paikka on erityisen tärkeä. Ruoan pitää olla kylmää. Haasteita aiheuttaa ruoan koostumuksen muuttuminen (kalapuiikko katkeaa). Lapsi haluaa voimakkaita makuja: sinappia, valkosipulia, paprikaa jne.

Peseytymisessä välttelee kasvojen alueen pesua, reagoi kylmään veteen inholla.

Kyselyn vastauksissa nousi esille useita syömiseen tai siirtymiin liittyviä vaikeuksia. Ayres (2008) mainitsi nämä erikseen liitännäisinä haasteina, mutta tässä yhteydessä liitän ne muiden haasteiden joukkoon. Koska haasteet ovat yhteydessä toisiinsa, esimerkiksi ruokailun haasteet voidaan laskea myös taktillisiksi haasteiksi, en näe tarpeelliseksi erottaa niitä toisistaan. Näitä niin sanottuja liittyviä haasteita oli lueteltu lähes jokaisessa vastauksessa. Kranowitz (2004, 37–39) mainitsee liitännäishaasteina muun muassa syömisongelmat, unensäätelyn häiriöt ja oppimisvaikeudet. Näitä samoja esiintyi myös kyselyyn vastanneiden vanhempien vastauksissa.

Iso osa vastaajista mainitsi vastauksissa kuormittavuuden, joka pahimmillaan erään vastaajan mukaan johtaa lapsen lukkiutumiseen. Berggrenin (2018, 95) mukaan kuormittavuus voi johtaa tilanteiden välttämiseen, jolloin se vaikuttaa osallisuuteen ja mahdollisuuteen kuulua joukkoon. Osallisuuden esteet voivat taas vaikuttaa oppimiseen. Oppimisen ja aistisäätelyn yhteyttä ei voi väheksyä ja kuten Huotilainen (2019) toteaa, oppiminen tapahtuu muistin, tarkkaavaisuuden ja motivaation yhteistyönä. Kuormitustilassa toimiminen on luonnollisesti heikkoa, kuten seuraavissa vastauksissa ilmenee.

Aistikuormitus kun kasvaa niin lapsi menee lukkoon eikä pysty toimimaan. Ei siedä isoja ryhmiä eikä tiloja, joissa paljon ihmisiä. Aistikuormittuu todella herkästi.

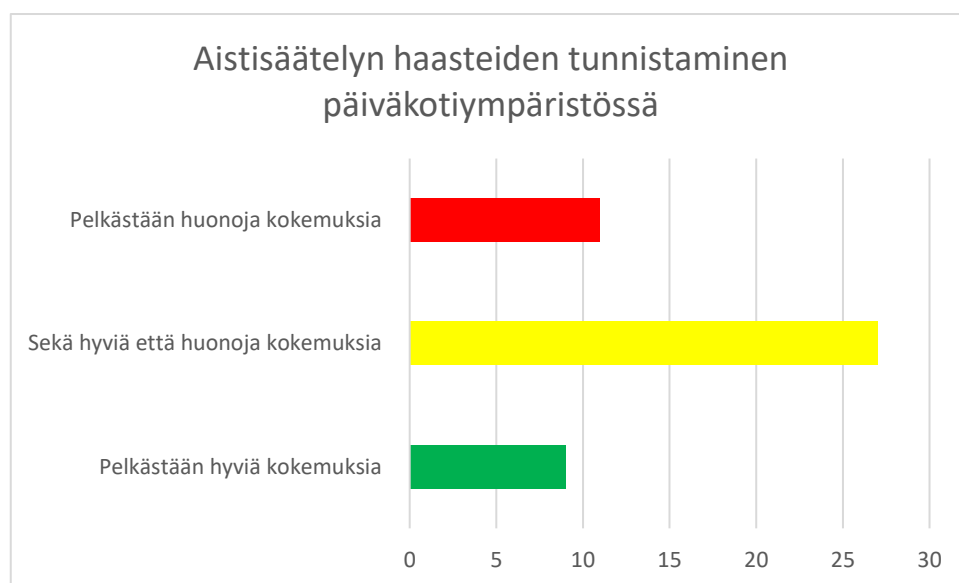
Jokainen asia tarvitsee vahvasti aikuisen ohjausta tukea. Siirtymätilanteissa erityisesti, keskittyminen herpaantuu, huomio kiinnittyy esimerkiksi

ääniin tms. ympäristössä, ja ohjeiden noudattaminen on lyhytjänteistä. Ei muista kuin max yhden asian kerrallaan.

Iso ryhmä koko, meteli ja hälinä häiritsevät kovasti... Siirtymät hankalia, koska tilanne ja paljon lapsia samassa pienessä tilassa. Levottomuus ja keskittymisongelmat, joskus impulsiivinen käytös toisia lapsia kohtaan tilanteissa, joissa on paljon kuormitusta.

5.2.2 Vanhempien kokemuksia aistisäätelyn haasteiden tunnistamisesta

Tulosten mukaan vanhempien kokemukset aistisäätelyn haasteiden tunnistamisesta päiväkotiympäristössä ovat varsin negatiiviset. Suurimmalla osalla, noin 80%:lla vastaajista, oli myös huonoja kokemuksia päiväkodin valmiuksista kohdata aistisäätelyn haasteita. Ainoastaan viidesosalla vastaajista oli pelkästään hyviä kokemuksia. (Kuvio 4)

Kuvio 4 Vastaajien kokemukset aistisäätelyn haasteiden tunnistamisesta.

Oksanen ym. (2019, 5 ja 36) kirjoittavat näkymättömän vamman pulmallisuudesta. Erilaisuutta vierastetaan ja lapsia pidetään huonosti kasvatettuina. Näkymättömään vammaan on vaikea suhtautua ja niitä on vaikea ymmärtää. Neurobiologialtaan erityiset lapset kärsivät usein lähiympäristönsä tiedon puutteesta.

Tämä näkyi myös tutkimukseni tuloksissa. Ymmärtämisen taso tuntui vaihtelevan ja oli suoraan yhteydessä tietoon. Jos tietoa oli, myös ymmärtäminen toteutui, kuten tässä vastauksessa:

Alkuun oli haasteita, kun ei itsekään oikein tiedetty, mistä johtuu. Kun syy selvisi, myös päiväkotit oli hienosti mukana ja ymmärsivät tilanteen. Heillä oli paljon kokemusta vastaavista lapsista ja osasivat hienosti huomioida hänen erityistarpeet.

Tiedonpuute nousi esille useissa (noin 70 %) vastauksissa. Vastaajat olivat vahvasti sitä mieltä, ettei päiväkodeilla ole riittäviä valmiuksia kohdata aistisäättelyn haasteita ja että henkilökunta tarvitsisi lisäkoulutusta. Kansallisen arviointikokouksen selvityksessä (2019, 110) suurin osa henkilökunnasta vastasi, että yksikössä on riittävästi osaamista tukeen. Huomattavaa kuitenkin, että 27 % vastaajista oli sitä mieltä, että osaamista on vain kohtalaisesti tai huonosti. Tämä tukee tutkimustulostani. Tutkimustulokseni tukevat myös Miller-Kuhaneckin & Watlingin (2018) tutkimustuloksia koulutuksen ja interventioiden tarpeellisuudesta, kuten seuraavista vastauksista käy ilmi.

Päiväkodissa kuultiin aistisäättelyn vaikeuksista vasta minun lapseni myötä. Heillä ei ollut osaamista ja ehdottomasti lisäkoulutus olisi tarpeen. Päiväkodissa on oltu aiheesta kiinnostuneita ja he ovat tutustuneet lapseni papereihin kiinnostuneina.

LTO:t ovat jotkut ihan suoraan sanoneet, että ei tiedä missä kohtaa pitäisi antaa periksi SI-lapsen kohdalla. Juu olisi edes joku lyhyt pamfletti, että tämmöisiä lapsia on! Ja, että ne ei johdu "kotioloista" ja asiaa voidaan parhantaa omalla tietämättömyydellä todella paljon.

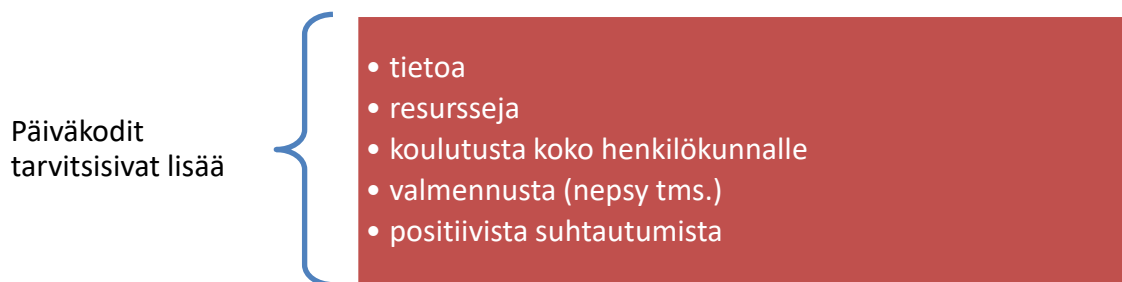
Tutkimukseeni osallistuneiden vanhempien vastauksissa ei ollut havaittavissa eroa eri ammattiryhmien osaamisessa. Erityisopettaja mainittiin useammassa vastauksessa, mutta ammattia tai koulutusta enemmän vanhempien vastauksissa arvostettiin tietoa ja taitoa ymmärtää lasta. Kuten yksi vanhemmista totesi: ”helmiä on aina joukossa.”

Ymmärtämättömyyden ohella nousi esille myös ymmärtämisen kokemus. Vastaajat kehuivat, miten hyvältä tuntuu, kun lasta, vanhempia tai tilannetta ymmärretään.

Tuntui hyvältä niin lapsesta kuin vanhemmastakin, että henkilökunta on kiinnostunut ja haluaa ymmärtää.

Aina on pyritty ymmärtämään ja tukemaan lasta (pienryhmässä). Asioista on keskusteltu avoimesti ja pk on ollut mukana verkostopalavereissa. Paljon tietoa jaettu ja vinkkejä saatu puolin ja toisin.

Ymmärtämisen lisäksi vastauksissa nousivat positiivisina asioina esille päiväkodin tietous asioista, työntekijän kokemus vastaavista haasteista ja päiväkodin positiivinen asenne (Kuvio 5). Se, miten lapsesta tai hänen haasteistaan puhutaan, näyttää olevan suoraan yhteydessä vanhemman leimaamisen kokemukseen, johon paneudun seuraavassa luvussa.

Kuvio 5 Vanhempien kokemuksia tuen toteutumisen edellytyksistä päiväkodeissa

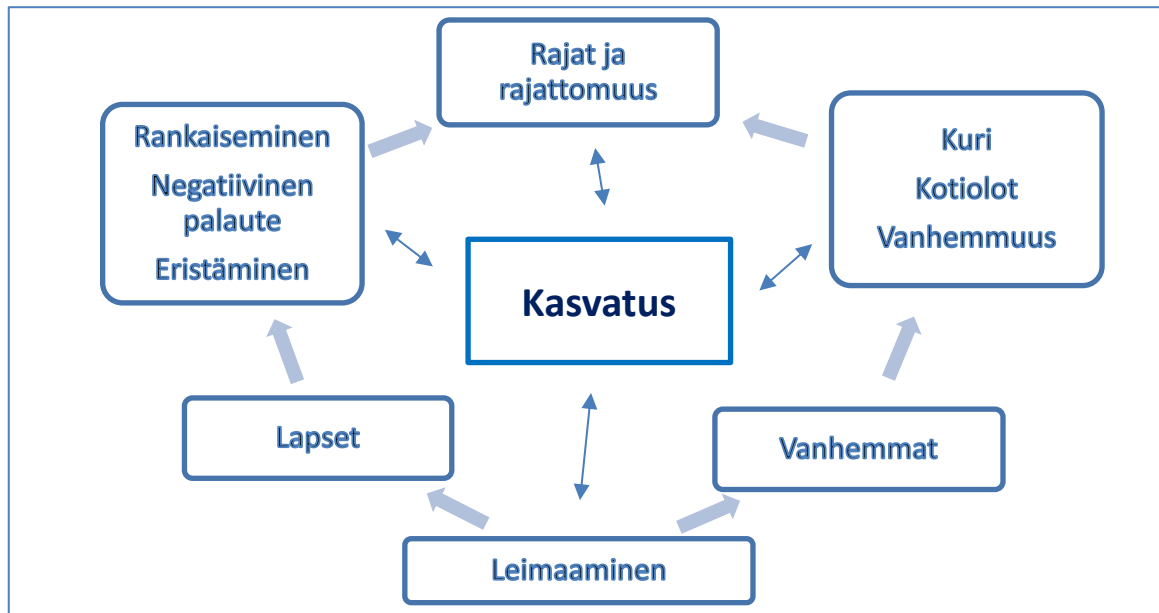
5.3 Vanhempien leimaamisen kokemukset

Analyysivaiheessa keskeisimmiksi teemoiksi nousivat syylistäminen ja leimaamisen kokemus, haasteisiin suhtautuminen sekä tiedon määrä ja tarve. Ne kaikki kietoutuvat yhteen syylistäminen tai leimaamisen kokemuksen kanssa, jonka nostan tässä luvussa esille tutkimukseni keskeisimpänä tuloksena. Tiedon puute johti ymmärtämättömyyteen ja ymmärtämättömyys aiheutti syylistämistä.

Yksilöt kokevat asiat eri tavalla ja samalta näyttävä tilanne on erilainen eri ihmisille. Merkityksenannot ovat henkilökohtaisia, mutta eivät aina subjektiivisia. Ne voivat rakentua myös kulttuurisille tavoille ja tarinoille. Merkityksen kantajia on monenlaisia ja merkityksen tulkinta voi olla monenlaista. (Moilanen & Räihä 2018; Anderws ym. 2007, 99.) Tässä aineistossani leimaamisen kokemus on jokaiselle erilainen ja henkilökohtainen. Kuitenkin ne tuntuvat rakentuvan ainakin osittain kasvatuksen ihanteen varaan. Ajatellaan, että on olemassa ihanteellinen kasvatuksen malli, jota tavoitellaan. Kun siihen ei päästä, syylistetään ja leimataan, syyllistytään ja leimaudutaan.

Moilasen ym. (2018) mukaan teemoittamisessa on kyse pelkistämisestä. Etsitään tekstistä olennaiset asiat tavoitellen merkityksenantoja. Halutaan löytää rivien välistäkin keskeiset merkitykset. Teemoittamisen jälkeen täsmennetään merkityssisältöjä. Omassa analyysissäni tarkoituksena oli löytää leimaamisen kokemuksen kokemuksista keskeisimmät sisällöt. Löysin tekstistä lapsiin ja vanhempiin kohdistuvaa leimaamista. Lapsiin kohdistuva leimaaminen oli rankaisemista, negatiivista palautetta ja eristämistä. Vanhempien syylistäminen kohdistui kuriin, kotioihin, kasvatukseen ja vanhemmuuteen. Löytääkseni näistä vielä keskeisimmät merkityksenannot tein aiheesta käsitekartan. Moilanen ym. (2018) kirjoittavat, että teemaan liittyvät asiat voidaan esittää juuri käsitekartan avulla. Tein omat käsitekartat vanhempiin ja lapsiin kohdistuvasta leimaamisesta, ja yhdistin ne lopulta toisiinsa. Näin syntyi merkitysverkosto (kuvio 6), jossa teemat saivat omat sisältönsä, mutta olivat myös suhteessa toisiinsa (Moilanen ym. 2018). Pysin pysymään uskollisena aineistolleni ja välttämään tuomasta tekstiin omia teemoja. Luin tekstin useampaan kertaan läpi tarkastellen kriittisesti syntyneitä teemoja.

Tässä kohdassa on hyvä muistaa, että Moilasen ym. (2018) sanoin täysin ristiriittomaan tulkintaan ei voida päästä, sillä ihmisten kokemukset voivat olla ristiriitaisia. Kokemus on kuitenkin aina oikea juuri kyseiselle yksilölle.

Kuvio 6 Teemoittelussa syntynyt merkitysverkosto

Tekstistä löytyi lopulta kaksi merkitystä, jotka toistuivat vastauksissa: rajat ja rajattomuus. Kurinpidosta, kotioloista, kasvatuksesta ja vanhemmuudesta kertovat kokemukset kietoutuivat rajojen asettamisen teemaan. Vaatimukset tiukemmasta kurista, vihjailut lapsen vallankäytöstä ja syyllistämiset liiallisesta lempeydestä kielivät rajattomasta kasvatuksesta. Lapsen kohdistuvissa leimaamisen kokemuksissa nousi esille rajattomuus. Lapsia rankaistiin, eristettiin ja moitittiin tavoitteena rajojen asettaminen. Rajojen asettamisessa ja rajattomuudessa on lopujen lopuksi kyse kasvatuksesta. Näin löysin leimaamisen kokemuksen keskeisimmän teeman. Leimaamisen kokemukset ovat kertomuksia kasvatuksesta. Ne kertovat siitä olettamuksesta, ettei lapsia ole kasvatettu ja siitä, miten lapsia tulisi kasvattaa.

Noin 60 % kyselyyn vastaajista kertoi kokeneensa syyllistämistä, leimaamista ja vähättelyä. Suurin osa vastaajista koki leimaamista päiväkodin toimesta ja pari vastaajaa kertoi isovanhempien tai toisten vanhempien toimesta leimaamista.

Seuraavaksi lähestyn aihetta erikseen vanhempiin ja lapsiin kohdistuvan leimaamisen kokemuksen kautta.

5.3.1 Rajattomasta kasvatuksesta syylistämistä

Leimaamisen kokemuksista voidaan erottaa selvästi vanhempiin ja lapsiin kohdistuvaa syylistämistä. Vanhempiin kohdistunut syylistäminen liittyi kasvatukseen, kuriin, kotioloihin tai vanhemmuuteen. Syylistäminen oli lähinnä sanallista syyttelyä ja vähättelyä. Vanhempiin kohdistunut syylistäminen voidaan yhdellä sanalla tiivistää kohdistuneen kasvatukseen. Vanhemmat kertoivat saaneensa kuulla vaikeuksien johtuvan lapsen vallankäytöstä, uhmakkuudesta ja huonoista tavoista. Rajattomuudesta syylistäminen esiintyi hyvin monessa vastauksessa. Kuten seuraavissa lainauksissa näkyy, kurinpitoa on ihmetelty ihan suoraan.

Hän kysyi minulta, että onkohan meillä kotona ihan kuri kohdallaan. Voin kertoa, että varmasti on.

Päiväkodin johtaja on esimerkiksi suoraan sanonut, että lapsi tarvitsisi tiukemmin rajoja, vaikka mielestäni ei todellakaan ole siitä kyse.

Joissain vastauksissa syylistämistä kurinpitoa kohtaan ei sanottu suoraan, mutta vanhempi koki saaneensa vihjailuja asiasta. Vihjailtiin, ettei kaikki ole kohdallaan, kuten seuraavista sitaateista käy ilmi.

Usein kysellään esim. mitä ollaan viikonloppuna tehty, kun lapsi levoton tms.

On vihjailtu muun muassa, että kotona ei saisi tutustua monipuolisesti eri ruokiin ja valikoivuus johtuisi siitä.

Kuriton kasvatus yhdistyi useissa vastauksissa ylihuolehtivaisuuteen. Moni vastaajista mainitsi saaneensa ylihuolehtivan vanhemman leiman. Vastaajat kokivat, että päiväkodin henkilökunta piti vanhempia liian tarkkoina ja vähättelivät vaikeuksien merkitystä. Vanhempia ei ikään kuin otettu tosissaan. Eräs vanhempi

kertoi turhautuneisuuden johtaneen väsymiseen, jonka päiväkotitulkinnut vihaisuutena. Osa vastaajista kertoi kokeneensa vähättelyä etenkin silloin, kun vaikeuksia ei tunnustettu tai ollut päiväkodissa lainkaan. Silloin erityisyys koettiin kodin tai vanhempien viaksi eikä sitä otettu tosissaan. Vähättely tuntui erään vastaajaan mukaan pahimmalta. Fernandez-Andersin ym. (2014) tutkimuksen mukaan haasteet voivat näkyä eri tavalla eri ympäristöissä.

Yksi ope oli kysynyt, että onko tää äiti pikkasen vihainen? Lapseni uusi ope oli vastannut, että ei, kun se on tosi väsyny.

Osa hoitajista ymmärtää osa ei, juurikin syyllistämistä esiintyy. Haasteellista on se, kun lapsi käyttäytyy hyvin eri tavalla hoidossa ja kotona. Esim syö hyvin hoidossa kotona ei juuri mikään kelpaa.

Vähättely tuntuu huonoimmalta.

Vihjailut huonosta kasvatuksesta koettiin vanhempien vastauksissa vanhemmuuden arvosteluksi.

Ja kaikkien moitteiden/ leimaamisen/ negatiivisen palautteen jälkeen pitää itseään maailman paskimpana äitinä.

Ohjeet ja neuvot koettiin herkästi syyllistämiseksi tai vanhemmuuden arvosteluksi. Kertomuksissa on nähtävissä leijonaemomainen tarmokas oman lapsen puolustaminen. Ikään kuin kyseessä olisi vastakkainasettelu vanhemmuuden ja päiväkodin välillä. Seuraavassa aineistositaateissa vastaaja ei ole samaa mieltä päiväkodin ohjeista, vaan ehdottaa omalle lapselle sopivampaa toimintatapaa. Koetaan ikään kuin loukkauksena tai hyökkäyksenä, että *koulutettu ja vuosia erityislasten kanssa työskennellyt opettaja* antaa vanhemmalle neuvoja. Vuoren ym. (2017) mukaan huolestuneisuus saattaa lisätä vanhemman herkkyyttä tunnistaa lapsen tarpeita.

Monesti olen kuullut koulutetulta ja vuosia erityislasten kanssa työskenneeltä lastentarhanopettajalta, että lapselleni pitäisi pitää tiukempaa kuria

ja että lapsi yrittää voittaa aikuisen käskemällä ja huutamalla ja että silloin ei saa antaa lapselle valtaa vaan pitää pysyä omassa kannassa tiukasti. Tällaisissa tilanteissa lapseni pelkää suunnattomasti jotain uutta asiaa ja tarvitsee aikuisen tukea ja aikaa sopeutua asiaan, ei tiukempaa kuria tai käskemistä ja pakottamista.

Nämä syylistämisen kokemukset tukevat aiempia tutkimustietoja. Syylistämisen kokemusten määrä on hyvin samansuuntainen kuin Vuoren ym. (2017) tutkimuksessa. Vuori ym. (2017) nostivat esille myös riittämättömyyden tunteen, jota oli havaittavissa joissain tämän kyselyn vastauksissa suoraan ja toisaalta rivien välillä tulkittavissa, kuten seuraavissa sitaateissa. Vanhemmat kokivat syyllisyyttä siitä, etteivät osaa tehdä riittävästi.

Olen saanut suurta tukea pojan toimintaterapeutilta. Hän sanonut, että kotimme on juuri oikea ja olen rakastava äiti. Hän on sanonut, että vika on päiväkodin puolella. Hän on käskennyt olla välittämättä arvosteluista ja kommentteista pojasta.

Omien ajatuksien kanssa saa jäädä melko yksin ja itse olen hakenut tietoa aktiivisesti, kyllähän ne "olenko aiheuttanut tämän" ja "olenko vaan niin huono vanhempi" ajatukset pyörii välillä enemmän välillä vähemmän.

Edellä mainitusta vastauksesta huokuu syyllisyyden tunteen lisäksi turhautuminen, kun vanhempi pohtii ajatuksiaan. Vanhempi kertoo hakeneensa tietoa ja tiedonpuute on johtanut riittämättömyyden kokemukseen. Kranowitz (2004, 234) kirjoittaa oivaltamisesta ja siitä, miten ymmärtäminen johtaa lapsen näkemiseen uudessa valossa.

Oksasen ym. (2019, 43) mukaan neurokirjon lasten onnistumisen kokemukset ovat pieniä, jolloin positiiviset kokemukset korostuvat entisestään. Positiivisuus korostuu seuraavassa aineistositaatissa, jossa vanhempi kertoo positiivisen palautteen helpottaneen syyllisyyden taakkaa. Positiivinen palaute tuntuu vanhemmasta selvästi hyvältä, ja helpottaa myös ohjeiden ja neuvojen vastaanottamista.

Olen saanut positiivista palautetta vanhemmuudestani, mikä on helpottanut sitä syyllisyyden taakkaa, jota varsinkin tietyssä vaiheessa koin, kun lapsi ei omaksunut ikätasoisia taitoja ja käyttäytyikin paikoitellen haastavasti. Olen myös saanut konkreettisia ehdotuksia siihen, kuinka arjessa kannattaa toimia. Ehdotukset eivät ole kohdistuneet "persoonaan" tai vanhemmuuteeni, ja siksi niitä on ollut helppo ottaa vastaan.

Vanhempien vastaukset leimaamisen kokemuksista ovat kertomuksia syyllisyydestä ja syyllistämisestä sekä kasvattamisen vaikeudesta. Ne kertovat vanhempien herkkyydestä vastaanottaa palautetta ja toisaalta myös vanhempien herkkyydestä puolustaa omia lapsiaan. Vastauksissa huokuu vanhempien asiantuntemus. Kertomukset kertovat myös voimattomuudesta, jota vanhemmat kokevat erilaisuuden äärellä, ja toisaalta myös rakkaudesta erilaista lasta kohtaan.

5.3.2 Rajattoman lapsen syyllistäminen

Leimaaminen kohdistui joissain tapauksissa lapsiin. Vastaukset kertoivat kertomuksia rajattomista lapsista, jotka käyttäytyivät niin kuin halusivat. Ne kertoivat kertomuksia päiväkodin huonoista lapsista, joita tulisi kasvattaa ja rajoittaa. Vanhempiin kohdistuva syyllistäminen oli enemmän henkistä, kun taas lapsiin kohdistuvassa leimaamisessa nousivat esille fyysiset toimenpiteet. Lapsen leimaaminen näkyi rankaisemisena, eristämisenä ja negatiivisena palautteena.

Moni vastaajista mainitsi lapseen kohdistuvan negatiivisen palautteen. Palaute oli usein suullista ja sitä annettiin joissain tapauksissa vanhemmille ja joissain suoraan lapselle. Eräs vastaajista kertoi päiväkodin työntekijän sanoneen, että hänen lapsensa on päiväkodin huonoin lapsi. Sitaatissa on havaittavissa lapsen syyllisyys siitä, millainen hän on ja toisaalta myös äidin syyllisyys siitä, että lasta syyllistetään.

...hän kertoo hoitajan sanoneen hänen olevan päiväkodin huonoin lapsi. Hän kyselee miten saisi ongelman pois ja tykkääkö äiti hänestä, kun päiväkodissa ei tykätä. Äitinä sattuu sydämeen jättää poika tuonne hoitoon.

Joissain tapauksissa lasta on haukuttu ja syyllistetty huonosta käytöksestä. Lapsi saatettiin myös joissain vastauksissa leimata hankalaksi tai häiriköksi. Aistikuormituksesta johtuva käyttäytyminen saatettiin tulkita levottomuudeksi tai ylivilkkaudeksi, ja lapsen käytös koettiin ikään kuin ongelmaksi.

...lastentarhanopettaja on haukkunut lasta kömpelöksi, tyhmäksi, hitaaksi yms. Tullut monesti todella paha mieli.

... opettaja syyllisti lasta huonosta käytöksestä ja antoi vain negatiivista palautetta lapsen kuullen.

Vastauksissa korostuivat lapsiin kohdistuvat fyysiset toimenpiteet kuten rankaiseminen. Rankaisukeinoina käytettiin lähinnä eristämistä ja pakottamista. Eristäminen oli ulkopuolelle jättämistä, toiseen tilaan siirtämistä tai esimerkiksi heijastinliivillä leimaamista. Yksi vastaajista mainitsi jäähyenkin rangaistuksena, mikä voidaan niin ikään tulkita eristämiseksi. Useampi vastaaja kertoi pakkosyöttämisestä. Yksi vastaajista mainitsi fyysisen kiinni käymisen, mutta ei selitä sitä sen enempää. Seuraavat aineistositaatit kertovat vanhempien kokemuksista päiväkotien rangaistuksista ja rajojen asettamisesta.

Leimaavaa mielestäni oli se, että lapsella oli liivi ulkoilussa päällä sen takia, että satutti muita.

... syömisen ajaksi eristäminen on sellainen, jonka aion ottaa puheeksi.

Hoitajat istuttavat lastani jäähyllä melkein päivittäin. Kerrankin poikani oli istunut neljäkymmentä minuuttia, kun tulin pihalle.

Lisäksi kun lastentarhanopettajalla on mennyt hermo lapsen käytökseen, niin on käynyt käsiksi ja uhkaillut lapsia henkisesti, kun eivät ole käyttäytyneet hyvin.

Kaikki kasvattajat eivät osaa suhtautua esim aistisäätelyn vuoksi valikoivaan syöjään, vaan esim pakottaa maistamaan ruokaa, vaikka toinen yökkäilee.

Lisäksi päiväkodissa kiellettiin lapselta pienten tavaroiden käsissä pitäminen.

Lapset esiintyvät kertomuksissa heikompina, tyhminä, hitaina, huonoina, erilaisina. Heihin kohdistuu vaatimuksia ja odotuksia, joita odotetaan lapsilta, joiden aistisäätely toimii. Kertomusten lasten piirteet nähdään Vehkakoskea (2006) lainaten ei-tyypillisinä. Vastaukset kertovat surullista kertomusta erilaisuudesta ja siitä, miten siihen varhaiskasvatuksessa suhtaudutaan.

5.4 Aistisäätelyn haasteiden tukeminen

Kun lapsen aistisäätelyn haasteet on ensin tunnistettu, voidaan aloittaa tukeminen. Tuki voi olla tutkimuksia tai terapiaa. Se voi olla tehostettua tukea tai erityistä tukea. Tukeminen voi olla myös kuuntelemista ja ymmärtämistä. Tuen tavoitteena on varhaiskasvatussuunnitelman (2018, 54) mukaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla puututaan ongelmien kasvamiseen tai monimuotoistumiseen. Sama tavoite on varmasti kaikella tuella, tapahtuu se sitten kotona, terapiassa tai päiväkotiympäristössä. Tässä luvussa käsittelen tutkimukseni tuloksia tukemisen näkökulmasta.

5.4.1 Vanhempien kokemuksia päiväkodin antamasta tuesta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 57) on mainittu pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt lapsen tukitoimenpiteinä. Niillä tarkoitetaan henkilökunnan mitoittamiseen, ryhmäkokoon, oppimisympäristöön ja lapsen tukeen liittyviä ratkaisuja. Lapsen tuki voi olla esimerkiksi pienryhmätoimintaa, kuvatukea tai toiminnan eriyttämistä.

Tämän tutkimuksen tulosten mukaan suurin osa kyselyyn vastanneiden vanhempien lapsista oli tehostetun tuen piirissä. Pienellä osalla oli erityinen tuki ja muutammat vastaajat kertoivat, ettei tukea ollut lainkaan. Yksi vastaajista kertoi, että heillä oli tehostettu tuki, mutta se ei näy mitenkään arjessa. Vaikka suurin osa vastaajista kertoi lapsen tueksi tehostetun tai erityisen tuen, olivat vanhemmat sitä mieltä, ettei saatu tuki ollut riittävää. Seuraavista sitaateista on havaittavissa, että tuki löytyy paperilla, mutta vanhempien kokemusten mukaan se ei näy käytännössä.

Tuen tarve todetaan ja tiedostetaan, mutta siihen ei mielestäni vastata hyvin.

Lapseni on erityisen tuen oppilas, mutta mun silmissä se ei ole näkynyt mitenkään poiketen pk:n arjesta.

Osa vanhemmista koki tuen saamisen ja toteutumisen olevan taistelua. Tuen saamiseksi joutuu taistelemaan joko päiväkotia tai systeemiä vastaan. Vastauksista huokuu vanhempien turhautuneisuus ja epäluottamus päiväkotia kohtaan, kun kukaan tunnu ymmärtävän.

On saanut oman avustajan, mutta ryhmäkoko on iso ja päiväkoti päivät todella kuormittavia. Meidän päiväkotitaival on niin aluillaan että vielä joudun varmasti taistelemaan, jotta päivästä muodostuu lasta kantavia, tukevia ja kasvattavia eikä kuormittavia ja nujertavia.

Erityisesti esikoisen kohdalla tuntui homma tuulimyllyjä vastaan taistelulta.

Pitkän väännön kautta he ovat enemmän tehneet pienryhmätoimintaa, jossa huomioidaan lapsen haasteet.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 55) mainitaan, että huoltajien kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen toteuttamisen

muodoista. Tällaisesta keskustelusta ei yksikään vastaajista maininnut. Päinvastoin useampi vastaajista totesi, ettei ole saanut tietoa tuesta tai oli epävarma saadusta tuesta.

Ei ole oikein osattu tukea, itse on pitänyt ottaa selvää kaikesta.

Olen itse hakenut tietoa, ottanut selvää, vaatinut hoitoa ja selvittelyä.

Tehostettu tuki muistaakseni...

Osa vastaajista nosti esille resurssit ja niiden puuttumisen. He ikään kuin selittivät huonosti toteutettua tukea resursseilla ja toisaalta ymmärsivät resurssit ja kiireen hyvin. Resurssien ja rakenteellisten tukitoimien puute nousivat esille myös kansallisen arviointikeskuksen tekemässä tutkimuksessa, jossa vastaajina olivat päiväkodin henkilökunta (Repo ym. 2019, 110). Kyseisessä tutkimuksessa 38 % vastaajista oli sitä mieltä, että rakenteellisia tukitoimia voidaan toteuttaa yksikössä vain huonosti tai erittäin huonosti.

Toisinaan huomioitiin järjestelyissä lapsen tarpeet, mutta ajoittain jäi, kiire varmaan vaikutti.

On tehty suunnitelma. Mut kun ei oo päiväkodissa aikaa mihinkään lisähommaan.

Vastauksista nousi negatiivisten kokemusten lisäksi esille myös useita tukemiseen liittyviä järjestelyitä (kuvio 7). Suurin osa vastaajista osasi luetella päiväkodissa tehtyjä järjestelyitä, vaikka tuki kaiken kaikkiaan koettiin liian vähäiseksi.

Pienryhmät	Kuvatuki	Ymmärtäminen	Saa olla jonon viimeisenä	Ohjaus siirtymissä
Kuulosuojaimet	Selkeä struktuuti	Paikan valinta	Painotyynyt, istuintyynyt	Joustavuus
Pidennetty oppivelvollisuus	Avustaja	Veon tuki	Erityisryhmä	Yksilöllisyys
Ennakointi	Sanoittaminen	Painopeitto	Pienempi ryhmä	Rauhoittumisaika

Kuvio 7 Vanhempien kokemuksia päiväkodin järjestelyjä aistisäätelyn haasteiden tukemiseksi.

Fyysisen oppimisympäristön merkitystä ei juurikaan mainittu vastauksissa. Tämä johtunee siitä, etteivät vanhemmat vietä aikaa päiväkodin sisätiloissa. Moni mainitsi kuitenkin rauhallisen tilan merkityksen kuormituksen vähentäjänä.

Lapsella on myös päivän aikana mahdollisuus rauhoittua omassa rauhassa. Lapsi pukee omassa rauhassa toisten jälkeen.

Tarhaan tullessa oli huomioitu niin ettei eteisessä ollut muita ihmisiä vaan saimme tulla lapsen kanssa rauhassa tarhaan sisälle.

Kuormittavuuden huomioiminen on merkittävää, sillä kuormittavuus johtaa stressireaktioon ja toiminnan heikkenemiseen (Sajaniemi ym. 2015). Kun vaatimukset ovat liian kovia lapsen aistisäätelyn tasoon nähden, lapsi stressaantuu. Joskus kuormitus näkyy vasta kotona, kuten seuraavassa lainauksessa mainitaan lapsen olevan päiväkotipäivän jälkeen aivan ”loppu”.

Jos erityisopettaja on ollut poissa, niin joka kerta se on näkynyt lapsen saamassa tuessa sekä siinä, miten aistisäätelyn vaikeuksia ja siitä tulevaa

kuormittumista on osattu huomioida. Eli lapsi on voinut olla tosi kuormittunut ja aivan loppu päiväkotipäivien jälkeen.

Noin kolmasosa vastaajista kertoi saaneensa varhaiskasvatuksesta tukea vanhemmuuteensa ja kolmasosa sen sijaan raportoi, ettei varhaiskasvatus ollut tukenut heitä ollenkaan. Varhaiskasvatuksesta saatu vanhemmuuden tuki oli ollut ymmärtämistä, myötäelämistä, kuuntelemista, tsempejä, ratkaisujen keksimistä ja vinkkejä. Yksi vastaajista totesi, että he ovat vanhempina tukeneet varhaiskasvatusta.

Kyllä se niin päin on mennyt, että me vanhemmat olemme tukeneet varhaiskasvatusta, antaneet tiedot jne. Tukikursseille olemme itse hakeutuneet ja paras tuki on tullut kursseilta sekä vertaistukiryhmistä. Muuten tuki esim. terveydenhuollon puolelta on olematonta, koska heillä ei ollut koulutusta ja tietoa asioista. Pitkä matka tehtiin kantapään kautta.

Vanhempien puheissa päiväkodin positiivinen suhtautuminen asiaan ja ymmärtämisen kokemus ovat kuin synonyymeja paitsi toisilleen myös tukemisen kokemukselle. Hyvä vuorovaikutus ja positiivinen suhtautuminen asioihin voidaan nähdä myös toimivana sosiaalisena oppimisympäristönä. Positiivisella suhtautumisella tuntuu olevan valtava merkitys eikä ole yhdentekevää, miten lapsen asioihin suhtaudutaan ja miten niistä puhutaan. Pakarisen (2019) tutkimustulosten mukaan esiopetusikäisen lapsen ja opettajan välisellä vuorovaikutuksella on kauaskantoiset seuraukset. Tämänkin takia positiivisuuteen on kiinnitettävä huomiota.

Eskarissa on hyvin ymmärretty mm. lapsemme erilainen pukeutuminen ja sille on kyllä annettu tilaa. Varsinkaan talvella pukeutuminen ei aina ole ollut säänmukaista ja riittävää aikuisen näkökulmasta. He eivät ole väkisin alkaneet pukea lapselle esim kaulahuivia.

On kuunnellut minua, ei niinkään tukenut meitä, mutta kuunteleminen ja ymmärtäminen onkin jo kultaa.

Kyselyyn vastanneista vanhemmista 77 % kertoi lapsensa saaneen terapiaa. Terapia oli useimmiten toimintaterapiaa, mutta myös puheterapia ja musiikkiterapia mainittiin. Muutama vastaaja mainitsi, ettei ole saanut mitään apua tai tukea aistisäättelyn haasteisiin. Kaikki muut olivat saaneet tukea joko erikoissairaanhoidosta, terapiosta, neuvolasta, perheneuvolasta tai varhaiskasvatuksesta. Vanhempien kokemukset terapiosta olivat erittäin myönteisiä, eikä toimintaterapian vaikuttavuudesta noussut esille epäilyksiä. Vastauksista huokui, miten terapiat tukevat koko perhettä eivätkä pelkästään lasta. Vanhemmat tuntuivat tarvitsevan erityisesti positiivista palautetta vanhemmuudesta. Vastaukset tukevat Cohnin ym. (2014) toteamusta siitä, että toimintaterapian keskeisin toimintaperiaate liittyy asiakkaan ymmärtämiseen. Ymmärtäminen kohdistui vastauksissa erityisesti vanhempiin eikä niinkään lapseen.

Hyvä toimintaterapeutti on neuvonut ja tukenut ja ollut kultaakin kalliimpi.

Olen saanut vanhempana paljon tukea kaikilta lapseni kanssa toimivilta ammattilaisilta. Olen myös sitä itse pyytänyt tuomalla esiin tuen tarvetta ja pohtimalla ammattilaisten kanssaan aistisäättelyn vaikeuksien arkeen ja kasvatukseen tuomia haasteita.

Toimintaterapia-arvio oli vanhemmuutta tukeva - pari käyntiä riitti antamaan vahvistusta sille, että on vanhempana toiminut oikein ollessaan väkisin vaatimatta lapselta sellaista, mikä selvästi on hänelle hyvin vaikeaa.

Vanhemmuuden tuki on todella tärkeässä osassa ja omalla kohdallamme se on muodostunut tärkeämmäksi kuin itse toimintaterapia tytölle. Vanhemmuuteen olemme saaneet tukea toimintaterapeutilta.

5.5 Yhteenveto ja johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, minkälaisia valmiuksia päiväkodeilla on tunnistaa ja tukea aistisäätelyn haasteita. Asiaa tutkittiin vanhempien näkökulmasta. Tämä laadullinen tutkimus toteutettiin kyselylomakkeella, ja analysoitiin sisällönanalyysin ja narratiivien analyysin avulla.

Tutkimustulosten mukaan vanhemmat kokivat, että päiväkotien valmiudet kohdata aistisäätelyn haasteita ovat heikot. Vaikka osa vanhemmista kertoo saaneensa tukea, kokevat he saadun tuen riittämättömäksi. Osalla tuki oli olemassa niin sanotusti paperilla, mutta käytännössä se ei kuitenkaan näkynyt. Osa vanhemmista kertoi, etteivät tiedä, mitä tukea lapsi saa. Osa selitti tuen vähäisyyttä resurssien puutteella.

Vaikka varhaiskasvatuksen suunnitelman perusteissa (2018) mainitaan erikseen huoltajien kanssa käydyt keskustelut tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen toteuttamisen muodoista, ei tällaisia keskusteluja yksikään vastaajista maininnut. Tämä saattoi johtua siitä, ettei asiaa suoraan kysytty. Tutkimustulokset vanhempien tietämättömyydestä kielivät siitä, että yhteistyöhön on panostettava. Keskusteluissa on selvästi avattava tuen toteuttamisen muodot ja tavat. Tämä saattaa myös lisätä vanhempien luottamusta varhaiskasvatusta kohtaan. Nämä tutkimustulokseni olivat samansuuntaiset Revon ym. (2019) tutkimuksen kanssa.

Merkittävämmäksi tutkimustulokseksi nousi leimaamisen ja syyllistämisen kokemus. Haasteiden ymmärtäminen oli vaihtelevaa. Suurin osa vastaajista oli kokenut päiväkodin puolelta leimaamista ja ongelman vähättelyä. Syyllistämisen kokemukset korostuivat läpi tutkimusaineiston ja ne nousivat useita kertoja esille. Syyllistämistä koettiin niin vanhempia kuin lapsiakin kohtaan. Vanhemmat kokivat syyllistämisen kohdistuneen huonoon kasvatukseen ja kurinpitoon sekä huonoon vanhemmuuteen. Turhautumisen tunne nousi useissa vastauksissa esille. Lapsen kohdistuva syyllistäminen liittyi rajojen asettamiseen ja rajattomaan kasvatukseen. Leimaamisen kokemukset olivat myös yhteneväiset edellisten tutkimusten kanssa (Vuori ym. 2017; doReis 2010).

Tästä voi mielestäni päätellä, että on äärimmäisen tärkeää, miten yhteistyötä tehdään ja millaista päivittäistä keskustelua vanhempien kanssa käydään. Asenneesteettömyys on hyväksyntää ja hyvää oloa eikä se vaadi erikoisosaamista tai koulutusta. Positiivisen palautteen merkitys korostui vastauksissa. Positiivinen, myönteinen ja ymmärtäväinen suhtautuminen koettiin vanhemmuutta tukevaksi toimintamalliksi, ja silloin myös ohjeiden ja neuvojen vastaanottaminen oli helpompaa. Ymmärtämisen kokemus ja positiivinen suhtautuminen lapseen tuntuivat olevan suoraan yhteydessä kokemukseen tuen toteutumisesta. Niin ikään negatiivinen suhtautuminen johti vanhempien kokemuksissa leimaamisen ja syyllistämisen tunteeseen. Positiivisella vuorovaikutuksella on Pakarisen ym. (2020) tutkimusten mukaan kauaskantoiset seuraukset. Opettajien asenteiden ja ymmärtämisen merkitys nousivat esille myös Sandbergin & Harju-Luukkaisen (2017) tutkimuksessa.

Vanhempien kertoman mukaan aistisäätelyn vaikeudet ovat moninaisia ja liitännäishaasteet kuten käyttäytymiseen ja oppimiseen liittyvät ongelmat ovat merkittäviä. Ayres (2008) kirjoittaa liitännäisistä haasteista, mutta koska varsinaisten haasteiden ja liitännäishaasteiden ero on häilyvä, yhdistin ne tutkimustuloksistani saman kategorian alle. Vanhemmat pitivät kuormittavuutta yhtenä suurimpana haasteena päiväkotiympäristössä. Kuormittavuudella on tutkimusten mukaan yhteys oppimiseen (Berggren 2019; Huotilainen 2019). Rauhallisen tilan mahdollistaminen koettiin vastauksissa tärkeäksi. Niin ympäristön kuin toimintatapojenkin merkitys korostui vastauksissa.

Vanhempien kokemusten mukaan aistisäätelyn haasteita ei tiedonpuutteen takia osata tunnistaa ja siksi myös tukeminen päiväkotiympäristössä jää vajaaksi. Terapiat sen sijaan koettiin suurena apuna ja koko perhettä tukevana palveluna. Koulutukselle tai valmennuksille on vanhempien kokemusten mukaan suuri tarve. Interventioiden kehittämiseen ja aistiesteettömyyden edistämiseen on aiempienkin tutkimusten mukaan panostettava (Kuhaneckin & Watlingin 2018; Schoen ym. 2018).

6 Luotettavuus

Tämän tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa voidaan pohtia, kenen ehdoilla aihe on valittu ja miksi tutkimusta tehdään. Tutkimusaiheen valinta on aina eettinen valinta. Mietin tätä paljon ennen tutkimuksen aloittamista, sillä aihe on itseleni hyvin henkilökohtainen ja läheinen. Mietin, voinko tehdä tutkimusta puolueettomasti. Vaikuttavatko omat kokemukseni siihen, mitä näen tai kuulen tutkijana? Toisaalta Pattonin (2002, 260) mukaan se, mitä ihminen näkee, riippuu hänen taustastaan. Eri ihmiset näkevät saman aineiston eri tavalla. Laadullinen tutkimus on siten ainutkertainen ja aina tutkijansa näköinen.

Vastuu hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta, tutkimuksen rehellisyydestä ja vilpittömyydestä on tutkijalle itsellään. Tuomen & Sarajärven (2018, 112) mukaan tutkimuksen uskottavuus ja tutkijan eettiset ratkaisut ovat erottamattomat.

Validiteetti ja reliabiliteetti liitetään usein tutkimuksen luotettavuuteen, mutta laadullisessa tutkimuksessa niiden käyttöä on kritisoitu (Tuomi & Sarajärvi 2018, 121). Tutkimuksen validiteettia arvioidessa voidaan pohtia, tutkiiko tutkimus sitä, mitä on luvattu. Tutkimustulokset vastaavat tutkimuskysymyksiini. Tutkimuksessa haluttiin tietää vanhempien kokemuksia päiväkodin valmiuksista tunnistaa ja tukea aistisäätelyn haasteita, ja tähän saatiin myös vastaus. Kuten jo aiemmin mainitsin, vaikka korostetaan yksilön merkitystä, ei se tarkoita muun maailman väheksymistä. Tässä tutkimuksessani on kyse ennen kaikkea vanhempien koke-
muksesta.

Tiedostan, että kysymällä leimaamisen kokemuksesta, saan vastauksen leimaamisen kokemuksesta. Se juuri on kyselytutkimuksen etu: siihen vastataan, mitä kysytään. Voidaan tietenkin pohtia, olisiko leimaamista mainittu, ellei sitä olisi kysytty. Kysymys oli kuitenkin perusteltu, sillä se nousi vahvasti esille jo tutkimusaihetta pohtiessani. Leimaamisen kokemus nousi esille useissa vastauksissa eri kysymysten kohdalla, ei siis ainoastaan siinä kysymyksessä, jossa sitä kysyttiin.

Aineiston keruu tapahtui kyselylomakkeella. Kyselylomakkeen etuna oli, että kyselyn toteuttaminen onnistui ilman henkilökohtaista kontaktia, mikä oli vallitsevan koronatilanteen takia paras vaihtoehto ja lisäksi se mahdollisti vastaajan täyden anonymiteetin. Hirsjärven, Remeksen & Sajavaaran (2003, 26) mukaan, kun tutkimus kohdistuu ihmisiin, on erityisesti selvitettävä, miten suostumus hankitaan, millaista tietoa heille annetaan ja millaisia riskejä osallistumiseen sisältyy. Kyselyn vastaajiksi valikoituivat ne, jotka halusivat osallistua kyselyyn. Lomakkeeseen vastaaminen tapahtui täysin anonyymisti ja vapaaehtoisesti. Vastaamalla kyselyyn vastaaja antoi suostumuksensa vastausten käyttämiseen tässä tutkimuksessa. Myös oma aikuinen lapseni on antanut luvan siihen, että saan mainita hänet tämän tutkimuksen yhteydessä.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuus piilee raportoinnissa. Tutkijan vastuu on Tuomen & Sarajärven (2018, 138) mukaan kirjoittaa uskottava selitys aineiston kokoamisesta. Tutkijan on annettava riittävästi tietoa siitä, miten tutkimus on tehty. Tässä tutkimuksessa tulosten raportoinnissa on käytetty kuvioita, aineistositateja ja viittauksia teoriaan ja aiempiin tutkimuksiin. Tuomi & Sarajärvi (2018, 22) kritisoivat aineistositaattien käyttöä, sillä ne eivät tuo mitään lisäarvoa. Tässä tutkimuksessani aineisositaatit toimivat oman pohdinnan pohjana ja siksi ne ovat mielestäni perusteltuja. Kuviot lisäävät asian ymmärrettävyyttä.

Tutkimustuloksia lukiessa en voinut olla pohtimatta, ovatko vastaajiksi valikoituneet juuri ne vanhemmat, joilla on huonoja kokemuksia tuen tarpeen tunnistamisesta ja tukemisesta. Tutkimuksessani on kyse Miettisen & Vehkalahden (2013) mainitsemasta itsevalikoitumisesta. Itsevalikoituminen edellyttää, että vastaaja on saanut tiedon kyselystä, hänellä on internetin käyttömahdollisuudet ja lisäksi kiinnostusta aihetta kohtaan. Tutkimukseni onnistumisen kannalta oli mielestäni tärkeää, että vastaajiksi valikoituivat juuri he, joilla on aiheesta kokemusta.

Kvantifioin tutkimustani laskemalla asian esiintymistä vastauksissa, mutta myös käyttämällä ilmaisuja ”useimmat, eräät, osa, ei kukaan”. Kvantifiointia voidaan käyttää sisällönanalyysin apuna (Tuomi & Sarajärvi 2018, 90). Kvantifiointi toi mielestäni tutkimukseeni erilaista näkökulmaa, kun kuvailun lisäksi oli saatavilla määrällistä faktaa.

Pattonin (2002, 556) mukaan eri menetelmien yhdisteleminen, triangulaatio, lisää tutkimuksen luotettavuutta. Aineistotriangulaatio olisi voinut lisätä tämän tutkimuksen luotettavuutta, jos kysely olisi toteutettu vanhempien lisäksi myös päiväkodin henkilökunnalle. Tosin silloin tutkimus olisi paisunut jo varsin suureksi. Nyt aiemmat tutkimustulokset tukivat tämän tutkimuksen tuloksia ja lisäsivät siten tutkimuksen luotettavuutta. Triangulaatiota on myös kritisoitu, sillä tiedetään, että ristiriitaiset tutkimustulokset voivat olla myös yhtä aikaa voimassa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124).

7 Pohdintaa

Aloittaessani tutkimustani minulla oli jonkinlainen ennakkokäsitys tai odotus tuloksista. Olin seurannut sosiaalisessa mediassa vanhempien keskusteluja ja osasin odottaa, etteivät kokemukset päiväkodeista välttämättä olisi hyviä. Minulla oli myös omat kokemukseni vanhempina. Kuitenkin tulokset yllättivät. Aiemmat tutkimukset (Vuori ym. 2017; doReis 2010) enteilivät vanhempien syyllisyyden ja leimaamisen tunteiden nousevan esille vastauksissa, mutta niiden karuus hämmästytti. Oli varsin surullista lukea siitä syyllisyyden taakasta, jota vanhemmat kertoivat kantavansa.

Päiväkotien henkilökunnan tiedonpuute on tutkimustulosteni mukaan ilmeinen. Tiedonpuute taas johtaa ymmärtämättömyyteen ja vaikuttaa tuen antamiseen. Aistisäätelyn haasteita esiintyy 5–16 % lapsista (Puustjärvi ym. 2016), joten tiedonpuutetta ei voi mielestäni selittää haasteen harvinaisuudella. Jokaisessa päiväkotiryhmässä voi olla lapsi, jolla aistisäätelyjärjestelmä ei toimi niin kuin pitäisi. Lisäkoulutukselle olisi todellinen tarve.

”Päiväkodin huonoin lapsi” oli tämän tutkimukseni merkittävin ja pysäyttävin tulos. Se kertoo surullisella tavalla siitä, minkälaiset valmiudet vanhempien mielestä päiväkodeilla on tunnistaa ja tukea lapsen haasteita. Ehkä hieman kärjistettyä, mutta ajatuksia herättävää. Jos yksikin lapsi kokee olevansa päiväkodin huonoin lapsi, olemme epäonnistuneet. Meillä tarkoitan tässä tapauksessa kaikkia varhaiskasvatuksen työntekijöitä. Ja kyllä, koen tästä hieman syyllisyyttä, sillä näin ei saisi olla.

Sajaniemeä ym. (2015, 59) lainaten pienet teot johtavat suuriin vaikutuksiin. Siksi ei ole yhdentekevää, millaisen kokemusmuiston päiväkotijättiläisiin. Pakarisen ym. (2020) tutkimuksen mukaan myönteisellä vuorovaikutuksella on vaikutus akateemisiin taitoihin, motivaatioon ja sosioemotionaaliseen kehitykseen. Päiväkotijättiläis on koulutuspolun ensimmäinen askel ja jos se epäonnistuu, saattaa virheiden paikkaaminen olla koulussa vaikeaa. Behavioristisen psykologian mukaan myönteisen tunnekokemuksen merkitys motivaatiota lisäävänä tekijänä on suuri

(Oksanen ym., 2019, 43). Kun neurokirjon lasten onnistumisen kokemukset ovat muutenkin pieniä, korostuvat positiiviset kokemukset entisestään.

Kuormittavuuden kokemus nousi esille yhtenä tutkimustuloksena. Haluan nostaa sen vielä erikseen esille, sillä Ayres (1992 ja 2008) ei mielestäni erityisesti korostanut kokonaiskuormittavuutta, vaikka mainitseekin kuormittavuuden yhtenä vaikeutena muiden joukossa. Sajaniemen ym. (2015) ja Huotilaisen (2019) tutkimuksiin viitaten on varsin itsestään selvää, että toimimaton aistijärjestelmä kuormittaa ja laukaisee valpastumisjärjestelmän. Vaikeudet kuormittavat joskus niin, että lapsi voi olla erään vastaajan sanoin ”päiväkotipäivän jälkeen loppu”.

Päiväkotien fyysiset oppimisympäristöt eivät juurikaan nousseet vastauksissa esille, vaikka toimintatavoista mainittiinkin usein. Koska vanhempana ja erityisopettajana pidän oppimisympäristön vaikutusta merkittävänä, haluan korostaa sen vaikutusta. Voin täysin yhtyä Kranowitzin (2004, 208) ohjeeseen: vähennä liiallista ärsyketulvaa! Meidän on mahdollista vaikuttaa kuormittavuuden kokemukseen. Varhaiskasvatuksen myönteiset vaikutukset toteutuvat vain, kun varhaiskasvatus on laadukasta (Repo ym. 2019, 17). Siksi ei ole yhdentekevää, mitä arki pitää sisällään.

Vanhempana olen yrittänyt samaistua aistikuorman tunteeseen. Oma lapseni on ollut minulle siinä hyvänä oppaana ja väitän, ettei Ayresin (2008) mainitsema kielikuva liikenneuhkasta ole kaukaa haettu. Heller (2002) kirjoittaa epämukavuusalueella elämisestä ”*living outside the comfort zone*”. Tämä kuvastaa mielestäni hyvin kokemusta kuormittavuudesta ja auttaa samaistumaan siihen, miltä aistisäätelyn haasteet voivat tuntua. Jokaisella on varmasti kokemuksia epämukavuusalueesta ja siitä, millaista stressiä ja ylirasitusta se aiheuttaa.

Vaikka tutkimukseni tulokset ovat varsin negatiivisia, löytyi tuloksista myös paljon hyvää. Tutkimuksen tuloksissa nousi esille osaamista, taitoa ja ymmärtämistä. Pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt olivat monipuolisia ja Ayresin (2008) oppaiden mukaisia. Oli painopeittoja, rauhoittumistiloja, ennakointia, struktuuria ja positiivista suhtautumista. Erityisesti korostui ymmärtämisen kokemus. Vanhem-

mat janosivat ymmärretyksi tulemista ja kiittelivät, jos joku jaksoi kuunnella ja ymmärtää. Ymmärtämisen ja tuetuksi tulemisen kokemukset kulkivat ikään kuin käsikädessä.

Koin, että saavutin tutkimuksellani sen, mitä hain. Tutkimukseni kertoi vanhempien kokemuksista, hätkähdytti syyllistämisen kokemuksella ja tuotti jopa uutta tietoa kokonaiskuormittavuuden merkityksestä. Tutkimukseni otos on varsin pieni eikä tuloksia voi siksi yleistää, mutta niin ei tässä laadullisessa tutkimuksessa ollut tarkoituskaan. Kuormittavuutta ja ympäristön merkitystä voisi jatkossa tutkia lisää. Olisi mielenkiintoista selvittää kortisoli-arvoja niiltä lapsilta, joilla on aistisäättelyssä haasteita ja miten arvot muuttuvat oppimisympäristöä muokkaamalla.

Kyselylomakkeen kysymykset olivat avoimia ja se mahdollisti pitkät, jopa tarinalliset vastaukset. Tekstiä tuli lopulta useita sivuja. Niiden lukeminen oli antoisaa, joskin raskasta aiheen henkilökohtaisuuden vuoksi. Erityisesti kokemus päiväkodin huonoimmasta lapsesta kohahdutti. Vastauksia lukiessa en malttanut olla pohtimatta, minkälaisia kertomuksia aistisäättelyn haasteet olisivat tuottaneet, jos tutkimus olisi kokonaisuudessa toteutettu narratiivisella tutkimusotteella. Jatko-tutkimuksena aihetta voisikin lähestyä tarinallisesta näkökulmasta.

Aistisäättelyn haasteita on tutkittu melko vähän. Suomessa tutkimusta löytyi vain kourallinen ja sekin usein toimintaterapiaan liittyvää. Ayres itse oli toimintaterapeutti, enkä voi kuin arvailla, onko sillä yhteyttä siihen, että aistisäättelyä on tutkittu paljon juuri toimintaterapian kentällä. Aistisäättelyn haasteet liitetään usein neurokirjon oireiden liitännäisiksi. Ehkä siinäkin on syynsä, miksei aistisäättely sellaisenaan ole noussut tutkimusaiheeksi. Kasvatustieteen ja erityispedagogiikan alalla aistisäättelyn haasteet ovat lähes tutkimaton aihe, vaikka nykytutkimusten (mm. Huotilainen 2018) valossa aistisäättelyn yhteys oppimiseen on selkeä, ja siksi se on ehdottomasti tutkimisen arvoinen myös kasvatustieteen näkökulmasta. Jos ajatellaan aistisäättelyn vaikeuden johtavan niin sanottuihin ”viallisiin toimintareaktioihin”, olisi aihetta mielenkiintoista lähestyä myös sosiaalitieteiden näkökulmasta.

Erityisen kiehtovaa olisi tutkia asiaa lapsen näkökulmasta. Osallisuus ja toimijuus korostuvat varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018), joten olisi varsin ajankohtaista tutkia aihetta myös lapsen näkökulmasta. Mitä päiväkodin huonoin lapsi kertoisi, jos häneltä kysyttäisiin?

Lähteet

- Andrews, M., Day SC later, S, Squire, C. & Tamboukou, M. *Narrative Research* (2007). Teoksessa Clive, S., Gobo, G., Curium, J. F. & Silverman, D. (Eds.) *Qualitative Research Practice*. London: Sage.
- Ann, R., Miller, J.L., Milberger, S., McIntosh, D. (2004). *Prevalence of Parents' Perceptions of Sensory Processing Disorders Among Kindergarten Children*. *American Journal of Occupational Therapy*, May/June 2004, Vol. 58, 287-293.
- Aron, N.E. (2015). *Erityisherkkä lapsi*. Helsinki:nemo.
- Ayres J.A. (2008). *Aistimusten aallokossa Sensorisen integraation häiriö ja terapia*. PS-kustannus.
- Ayres, J.A. (1992). *Kun lapsi ei opi leikkimään*. VAPK-kustannus.
- Berggren, K. (2019). *Aistit ja esteettömyys*. Teoksessa Oksanen, J. & Sollasvaara R. (2019) *Esteille hyvästit! Opas autismikirjon sekä adhd -ja tourette oireisten lasten kasvattajille*. Autismsäätiö.
- Berggren, K. (2018). *Lapsen itsesäätelykyky ja adhd*. Teoksessa Berggren, K. & Hämäläinen, J. (toim.) *ADHD-käsikirja*. PS-kustannus.
- Carpenter, K.L.H., Baranek, G.T., Copeland, W.E., Compton, S., Zucker, N., Dawson, G. & Egger, H.E. (2019) *Sensory Over-Responsivity: An Early Risk Factor for Anxiety and Behavioral Challenges in Young Children*. *J Abnorm Child Psychol*.
- Cohn, E., Kramer, J., Schub, A. & May-Benson, T. (2014). *Parents' Explanatory Models and Hopes for Outcomes of Occupational Therapy Using a Sensory Integration Approach*. *American Journal of Occupational Therapy*, July/August 2014, Vol. 68, 454-462.
- dosReis, S., Barksdale, C. L., Sherman, A., Maloney, K., & Charach, A. (2010). *Stigmatizing experiences of parents of children with a new diagnosis of ADHD*. *Psychiatric Services*, 61(8), 811–816.

- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.
- Fernandez-Anders, I., Pastor-Cerezuela, G., Sanz-Cervera, P. & Tarraga-Minguez, R. (2015). *A comparative study of sensory processing in children with and without Autism Spectrum Disorder in the home and classroom environments*. Epub 2015 Jan 6.
- Heikkinen, H. 2018. *Kerronnallinen tutkimus*. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Heller, S. (2002) *Too Loud, Too Bright, Too Fast, Too Tight: What to Do If You Are Sensory Defensive in an Overstimulating World*.
- Huotilainen, M. (2019). *Näin aivot oppivat*. PS-kustannus.
- Hänninen, V. (2018). *Narratiivisen tutkimuksen käytäntöjä*. Teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kiesling, U. (2017). *Sensorische Integration im dialog. Verstehen lernen und helfen, ins Gleichgewicht zu kommen*.
- Kilroy, E., Aziz-Zadeh, L. & Cermak, S. (2019) Ayres Theories of Autism and Sensory Integration Revisited: What Contemporary Neuroscience Has to Say. *Brain Sci.* 2019, 9(3), 68.
- Kranowitz, C. (2004). *Tahatonta tohellusta*. PS-kustannus.
- Laine, T. (2018). *Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma*. teoksessa Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 5. painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Lane, S., Mailloux, Z., Schoen, S., Bundy, A., May-Benson, T., Parham, D., Rooley, S. & Schaaf, R. (2019). *Neural Foundations of Ayres Sensory Integration*. *Brain Sci.* 2019 Jul; 9(7): 153.

- Leong, H.M., Carter, M. & Stephenson, J. (2015). *Meta-analysis of Research on Sensory Integration Therapy for Individuals with Developmental and Learning Disabilities*. Journal of Developmental and Physical Disabilities volume 27, pages 183–206.
- Maj-Gnat, K., De Pourbaix¹, R., Stępnik, J., Wołoszynek, E. & Kielar, M. (2019). *Sensory Integration - the weight of stimuli. The role of parents*. Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland.
- May-Benson, T. & Koomar, J. (2010). *Systematic Review of the Research Evidence Examining the Effectiveness of Interventions Using a Sensory Integrative Approach for Children*. American Journal of Occupational.
- Metsämuuronen, J. (2006). *Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä*. Vaaja-koski: Gummerus.
- Miettinen, J. & Vehkalahti, K. (2013). *Verkkotutkimuksen otoksen valinta*. Teoksessa Laaksonen, S-L., Matikainen, J. & Tikka, M. (2013). Toim. Otteita verkosta. Verkon ja sosiaalisen median tutkimusmenetelmät. Tampere. Vastapaino.
- Miller-Kuhanek, H. & Watling, R. (2018). *Parental or Teacher Education and Coaching to Support Function and Participation of Children and Youth With Sensory Processing and Sensory Integration*
- Moilanen P. & Räihä, P. (2018) *Merkitysrakenteiden tulkinta*. Teoksessa Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2*. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Oksanen, J. & Sollasvaara R. (2019). *Esteille hyvästit! Opas autismikirjon sekä adhd-ja tourette oireisten lasten kasvattajille*. Autismisäätiö.
- Pakarinen, E., Lerkkanen, M-K., Viljaranta, J. & von Suchodoletz, A. (2020) *Investigating Bidirectional Links Between the Quality of Teacher–Child Relationships and Children’s Interest and Pre-Academic Skills in Literacy and Math*. Child Development.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*.
- Puustjärvi, A. & Kippola-Pääkkönen, A. (2016). *Aistitiedon käsittelyn vaikeudet ja ADHD*. Käypä hoito -suositus. Suomalaisen Lääkäriseuran Duodecimin ja Suomen Kardiologisen Seuran asettama työryhmä. Helsinki: Suomalainen

Lääkäriseura Duodecim, 2016 (viitattu 18.4.2020). Saatavilla Internetissä:
www.käypähoito.fi

- Rantala, A. & Uotinen, S. (2018). *Varhaiskasvattajan ja perheen yhteistyön merkitys* teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) 2018 Varhaiserityiskasvatus. PS-kustannus.
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen M., Mattila, V., Lerkkanen M-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, M., Kivistö, A. & Hjelt, H. (2019). *Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa*. Kansallinen arviointikeskus julkaisut. Tampere: PunaMusta Oy.
https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf. Viitattu 21.6.2020
- Rinne, R. (2012). *Koulutus normaaliuden ja poikkeavuuden historiallisena tuottajana*. Teoksessa Silvennoinen, H. & Pihlaja, P. (toim.) Rajakäyntejä. Tutkimuksia normaaliuden, erilaisuuden ja poikkeavuuden tulkinnoista ja määrittelystä. Turku: Painosalama.
- Ronkainen, S., Pehkonen, L., Lindblom, Yläne, S. & Paavilainen, E. (2011). *Tutkimuksen voimasanat*. Helsinki: WSOY.
- Sainio, T., Pajulahti, R. & Sajaniemi, N. (2020). *Näin tuet lapsen itsesäätelyä Hyvinvoinnin pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa*. PS-kustannus.
- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J.E. (2015). *Stressin säätely Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin*. PS-Kustannus.
- Salo, U-M., (2015). *Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet* teoksessa Aatonen, S. & Högbacka, R. Umpikujasta oivallukseen. Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa. Tampere University Press.
- Sandber, E. & Harju-Luukkainen, H. (2017). *"Opettajan asenne heijastui suoraan oppilaan koulumenestykseen" Riittävät ja riittämättömät tukitoimet kouluissa ADHD-perheiden näkökulmasta viime vuosien aikana*. NMI BULLETIN 2/2017.

- Schaaf, R., Dumont, R., Arbesman, M. & May-Benson, T. (2018) *Efficacy of Occupational Therapy Using Ayres Sensory Integration®: A Systematic Review*. The American Journal of Occupational Therapy; Bethesda Vol. 72, Iss. 1.
- Shelly, J.L. (2008). *Hermoston toiminta teoksessa* Ayres, A.J. 2008 Aistimusten aallokossa Sensorisen integraation häiriö ja terapia. PS-kustannus.
- Schoen, S., Mailloux, Z., Lane, S., May-Benson, T., Parham, D., Roley, S. & Schaaf, R. (2018). *A systematic review of ayres sensory integration intervention for children with autism*. Autism Research Volume 12, Issue 1. January 2019.
- Silvennoinen, H. & Pihlaja, P. (2012). *Erilaisuudesta poikkeavuuteen*. Teoksessa Silvennoinen, H. & Pihlaja, P. (toim.) Rajakäyntejä. Tutkimuksia normaaliuden, erilaisuuden ja poikkeavuuden tulkinnoista ja määrittelystä. Turku: Painosalama.
- Sity.fi Sensorisen integraation terapian yhdistys ry. <http://www.sity.fi>. Viitattu 8.3.2020.
- Suhonen, E., Sajaniemi, N., Alijoki, A., Huotilainen, R., Nislin, M. & Kontu, E. (2014). *Lasten stressin säätely, reagointitaitumukset ja leikkikäyttäytyminen päiväkotiympäristössä*. Psykologia, 3, 184-197.
- Tamminen, T. (2016). *Pienten lasten psyykkiset ja varhaisen vuorovaikutuksen häiriöt* teoksessa Kumpulainen, K., Aronen, E., Ebeling, H., Laukkanen, E., Marttunen, M., Puura, K. & Sourander, A. (toim.). Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Kustannus Oy Duodecim.
- Tommola, A. (28.12.2016). *Moni luulee väärin olevansa erityisherkkä – tutkijan mukaan herkkyys voi olla myös opittua*. Helsingin Sanomat.
- Tommola, A. (17.9.2015). *Onko lapsesi erityisherkkä? Älä leimaa, nosta jalustalle tai kääri pumpuliin*. Helsingin sanomat.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Valli, R. (2001). *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen*. Jyväskylä: PS-kustannus.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>. Viitattu 21.6.2020.

VASU (2018). *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018*. Helsinki: Opetushallitus.

Vehkalahti, K. (2019). *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsingin yliopisto. Viitattu 1.5.2020 <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/305021/Kyselytutkimuksen-mittarit-ja-menetelmat-2019-Vehkalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vehkakoski, T. (2006) *Leimattu lapsuus? vammaisuuden rakentuminen ammatti-ihmisten puheessa ja teksteissä*. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto.

Vuori M., Tuulio-Henriksson A. & Autti-Rämö I. (2017). *Vanhemmukseen liittyvät huolenaiheet ja psyykinen hyvinvointi neuropsykiatrisesti oireilevien lasten huoltajilla*. Kuntoutus 2017, 3–4: 20–33.

Yack, E., Sutton, S. & Aquilla, P. (2001). *Leikki linkkinä lapseen*. PS-kustannus.

Liitteet

LIITE 1 KYSELYLOMAKE

2.12.2020

E-lomake - Aistisäätelyn haasteiden huomioiminen päiväkotiympäristössä

Aistisäätelyn haasteiden huomioiminen päiväkotiympäristössä

Olen varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja opiskelen kasvatustieteen maisteriopintoja Helsingin yliopistossa. Teen pro gradu -tutkielmaani aistisäätelyn haasteiden huomioimisesta päiväkotiympäristössä. Tässä yhteydessä tarkoitan aistisäätelyn haasteilla sellaisia aistitiedon käsittelyn vaikeuksia, jotka vaikuttavat jokapäiväisistä asioista selviämiseen. Kysely on suunnattu vanhemmille, joiden varhaiskasvatuskäisillä lapsilla on haasteita aistisäätelyssä.

Kaikki vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja anonymisti. Vastaamalla kyselyyn annat suostumuksen vastausten käyttämiseen tässä tutkimuksessani. Kyselyyn vastaamiseen menee aikaa noin 20-30 minuuttia ja kysely on avoinna 17.5.20 saakka.

Jokainen vastaus on tärkeä. Kiitos, kun osallistut kyselyyn!

Larissa Strodel-Paananen, larissa.strodel-paananen@helsinki.fi

Vastaajan taustatiedot

Vastaajan ikä

- ☐ Alle 20v
- ☐ 20-29v
- ☐ 30-39v
- ☐ 40-49v
- ☐ Yli 50v

Vastaajan koulutustaso

- ☐ Peruskoulu
- ☐ Toisen asteen koulutus (ammattikoulu tai lukio)
- ☐ Alempi korkeakoulututkinto
- ☐ Ylempi korkeakoulututkinto

Vastaajan asuinpaikkakunta

*

Vastaajan sukupuoli *

Vastaajan perhemuoto ja
perheen koko *

Lapsen tiedot

<https://elomake.helsinki.fi/lomakkeet/105305/lomake.html>

1/5

Aistisäätelyn haasteita
omaavan lapsen ikä *

Aistisäätelyn haasteita
omaavan lapsen sukupuoli *

Lapsen päiväkotiryhmä

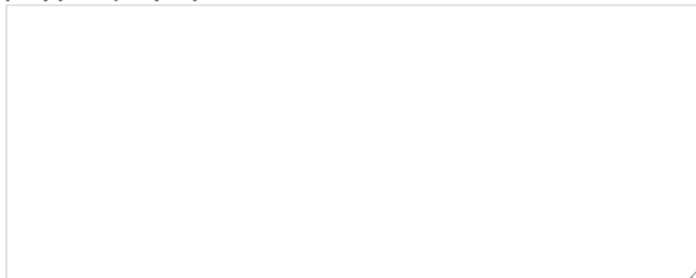
Ryhmän lasten määrä *

Ryhmän aikuisten määrä *

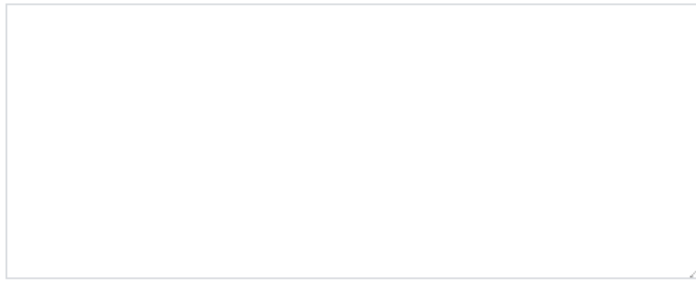
Ryhmän aikuisten
ammattinimekkeet
(esimerkiksi erityisopettaja,
opettaja, lastenhoitaja,
avustaja).

Aistisäätelyn haasteiden tunnistaminen

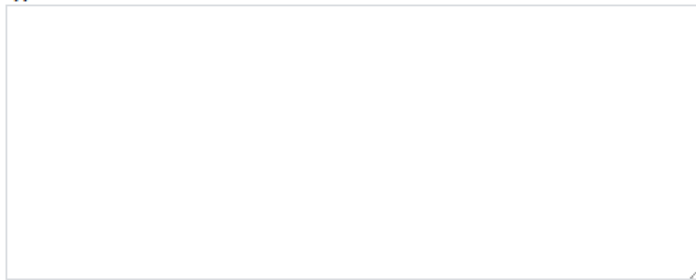
Kuville lapsesi
aistisäätelyyn liittyviä
haasteita. Minkälaisia
haasteita lapsellasi on ja
miten ne ilmenevät arjen
toiminnoissa (esim.
ruokailu, pukeminen,
peseytyminen, siirtymät)? *

Onko lapsesi saanut apua
aistisäätelyn käsittelyn
vaikeuksiin? Millaista? *

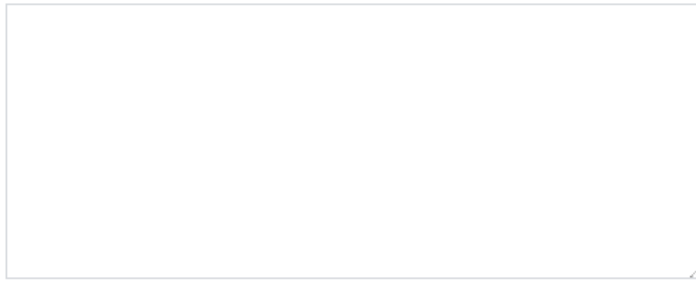

Kuvaile, miten aistisäätelyn haasteisiin on suhtauduttu varhaiskasvatuksessa. Onko haasteet tunnistettu ja onko niitä ymmärretty varhaiskasvatuksessa? Kerro myös, jos olet vanhempana kokenut leimaamista kuten syyllistämistä. *

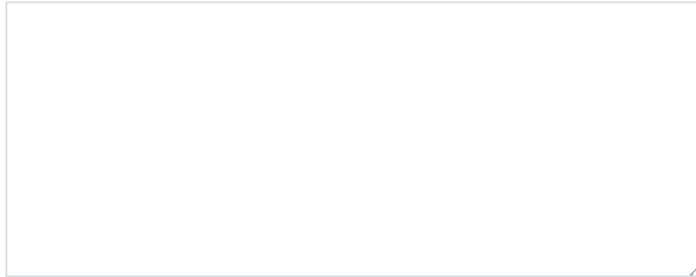

Aistisäätelyn haasteiden tukeminen

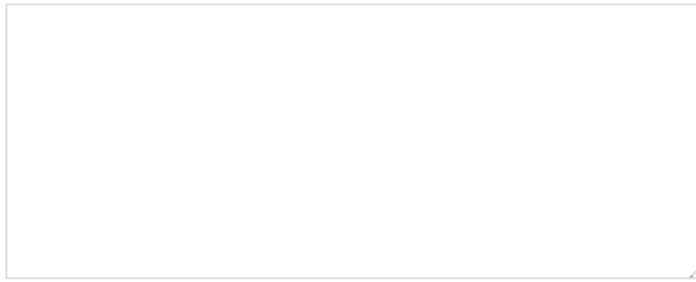
Kerro, minkälaista tukea olet vanhempana saanut lapsesi tukemiseen. Onko varhaiskasvatus osannut tukea sinua vanhempana? Mistä olet saanut tukea? Olisitko kaivannut jonkinlaisia tukikursseja/valmennuksia? *

Minkälaista tukea lapsesi on
saanut
varhaiskasvatuksessa? Onko
aistisäätelyn haasteet
huomioitu päivittäisessä
toiminnassa ja/tai
toimintaympäristön
suunnittelussa? Miten?
Onko lapsesi saanut
tehostettua/erityistä tukea?
Onko tuki ollut riittävää? *

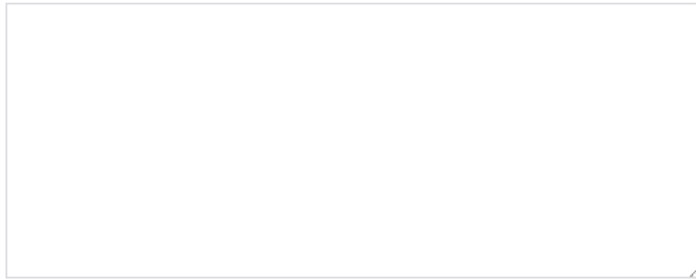

Onko päiväkodilla mielestäsi
ollut riittävät valmiudet
kohdata lapsi, jolla on
haasteita aistisäätelyssä?
Onko päiväkodilla mielestäsi
ollut riittävästi tietoa
aistisäätelyn vaikeuksista?
Tarvitsisiko päiväkoti
mielestäsi lisäkoulutusta
asiassa? *

Sana on vapaa!

Mitä haluaisit vielä kertoa
tai kommentoida?

Tietojen lähetyks

Tallenna